

1. Inleiding

In die aanloop tot hierdie verhandeling het ek die breër geheel van die Monargale Tydvak in die geskiedenis van Israel bestudeer. By wyse van verskeie vereiste werkstukke het ek aandag gegee aan die geskiedenis, literatuur en godsdienst van die Monargale Tydvak. Om egter in `n verhandeling van beperkte omvang die ganse Monargale Tydvak effektief te bespreek is eenvoudig net nie haalbaar nie. Dit is dan die rede waarom ek in hierdie verhandeling meer spesifiek wil fokus op Josia, koning van Juda. Josia se verhaal word egter steeds geskets teen die agtergrond van die Monargale Tydvak en aandag word ook gegee aan ander rolspelers in die antieke Nabye Ooste.

Die verhaal van Josia, koning van Juda, is een van die mees aangrypende en indrukwekkende verhale in die Ou Testament. Die blote verwysings in 2 Konings 22 en 2 Kronieke 34 na `n seun (Josia) van `n skamele agt jaar oud wat koning in Jerusalem geword het, is genoeg om die verbeelding aan te gryp op dieselfde wyse as wat `n sprokiesverhaal sou doen. Die persoon Josia is natuurlik `n integrale, onlosmaaklike deel van hierdie unieke verhaal, en tereg wys Sweeney (2001:3) daarop dat Josia potensieël een van die mees betekenisvolle, maar ook een van die raaiselagtigste figure in die Hebreeuse Bybel is. Hierdie opmerking van Sweeney is myns insiens in die kol. Josia was nie alleenlik `n ooglopende suksesvolle koning nie, maar was ook besonders betekenisvol veral vanweë die implikasies van sy godsdienstige hervormings. Hierbenewens was alles omtrent Josia ook nie heeltemal deursigtig nie, en `n hele aantal vraagstukke bestaan rondom sy verhaal.

Heelwat navorsing is al gedoen oor die verhaal van Josia, en alhoewel heelwat vrae beantwoord is, bly sekere steeds navorsers boei. Van die vrae wat al heelwat bespreking uitgelok het, is onder andere die volgende: Wat presies was die ‘wetboek’ wat tydens die herstelwerk aan die tempel gevind is? Watter verband was daar tussen Deuteronomium en die hervormings wat plaasgevind het onder koning Josia? Wat was die theologiese perspektiewe van die samestellers van hierdie en ander verhale van die konings van Israel? Watter bronne is deur die samestellers van hierdie verhale gebruik? Enkele vraagstukke is skynbaar steeds raaiselagtig en selfs gehul in `n kleed van

geheimsinnigheid waaroor ons maar net kan bespiegel. In hierdie oopsig verwys Gottwald (1987:370) byvoorbeeld na die vae verwysing na die ‘volk van die land’ (2 Kn 21:24) wat vir Josia koning gemaak het: ‘This elusive group, which appears on several occasions as the initiator of political change in Judah, seems always to have worked for the continuation of the Davidic line’.

Met hierdie verhandeling wil ek enersyds poog om die verhaal van Josia te lees teen die agtergrond van die geskiedenis van Israel en Juda, en andersyds wil ek poog om sekere vrae wat die verhaal oproep, te beantwoord. Die agtergrond dien om die verhaal meer beskrywend te maak deur dit binne `n historiese konteks te plaas, maar dit kan ook lig werp op sekere van die vraagstukke in die verhaal van Josia. Onder die vraagstukke wat belang gaan word, sal die vraagstukke wees wat tans in die wetenskaplike literatuur bespreek word. Die spesifieke aspekte van die verhaal waaraan ek individueel aandag wil gee het almal `n godsdienstige karakter. Hierdie aspekte is dan die volgende: Die profete ten tyde van Josia se koningskap; die aard en gevolge van Josia se hervormings; die aard van die ‘wetboek’ gevind ten tyde van die herstelwerk aan die tempel; Josia en die Deuteronomistiese geskiedenis (op hierdie punt sal die Deuteronomis se opinie van Josia ter sprake kom, met ander woorde Josia gesien vanuit die moontlike godsdiensteskouing van die Deuteronomis). Die godsdienstige aspek sal dus vir my deurgaans van belang wees. `n Mens kan inderwaarheid, met die bestudering van Josia se verhaal, nie anders as om die godsdienstige aspekte ter sprake te bring nie.

2. Agtergrond

2.1 Van `n Verenigde tot `n Verdeelde Monargie

Met die term ‘Verenigde Monargie’ word bedoel die tydperk in Israel se geskiedenis onder die koningskap van Saul, Dawid en Salomo, alhoewel Saul se koningskap gewoonlik nie hieronder sorteer nie. Die rede hiervoor is dat Saul, die eerste koning van Israel, nie `n koning in die normale sin van die woord was nie. Hy was eerder `n militêre

koning wie se hulp ingeroep is in noodgevalle. Hy het nie in `n paleis gebly nie, het nie oor `n vasgestelde gebied regeer nie, en het ook nie enige merkbare politieke funksie vervul nie. Sy koningskap was inderwaarheid `n oorgangsfase van die stamkoalisie tot die stigting van `n ware staat.

Volgens Hinson (1990:105) het Israel ten tyde van die regerings van Dawid en Salomo Palestina en die gebied oorkant die Jordaan gedomineer vir meer as `n halwe eeu. Selfs die magtige nasies van Egipte en Mesopotamië was volgens Hinson te swak om in te meng. Die kleiner nasies na aan Israel het oorgegee voor die mag van die Verenigde Israel. Na die dood van Salomo het die situasie egter verander. Volgens Miller en Hayes (1986:220) is Salomo in ongeveer 925 vC oorlede en sy seun Rehabeam was die aangewese koning. Rehabeam is vermoedelik sonder huivering bevestig as koning deur die inwoners van Jerusalem, die persoonlike domein van die Dawidiese dinastie. Hierdie stap is egter nie as vanselfsprekend aanvaar in die noorde nie. Inteendeel, Rehabeam het die volksvergadering te Sigem (1 Kn 12:1) in die noorde waarskynlik bygewoon om te onderhandel oor die koningskap, moontlik omdat die noordelike stamme aanduidings gegee het van dislojaliteit teenoor Jerusalem en die Dawidiese dinastie (Miller & Hayes 1986:230).

Die volksvergadering te Sigem was egter onsuksesvol en die gevolg daarvan was dat die koninkryk van Israel in twee ongelyke dele verdeel is:

The conflicting interests of the southern and northern Israelite tribes were stronger than the political drive of the Davidic dynasty to maintain a united nation. After the death of Solomon, his son Rehoboam was unable to preserve the unification, and Jeroboam son of Nebat split the monarchy, establishing the northern kingdom of Israel. (Mazar 1990:403).

Die noordelike deel het voortgegaan om die naam Israel te gebruik, maar die suidelike deel het bekend geword as die koninkryk van Juda. Hinson (1990:105) is van mening dat as gevolg van hierdie verdeling die Israeliete nie in staat was om hul heerskappy oor hul

buurgebiede te behou nie. Nasies wat voorheen deur Israel gedomineer was, soos byvoorbeeld die Filistyne en Moabiete, het nou hul vryheid herwin.

Volgens Miller en Hayes (1986:237) was die eerste vier dekades van die Verdeelde Monargie `n tydperk van vyandigheid tussen Israel en Juda. Daar was voortdurend ook grensskermutselings in die gebied van Benjamin, aangesien die twee koninkryke gebots het oor die reg om Benjamin te regeer (Hinson 1990:112). Hierbenewens was daar ook nog gebiedsverliese wat beide Israel en Juda gely het teen omliggende koninkryke, `n gebeurlikheid wat soms verwant was aan die vyandigheid tussen die twee koninkryke (Miller & Hayes 1986:237).

Volgens Pfeiffer (1965:38) het die Noordryk `n area van ongeveer 9400 vierkante myl beslaan teenoor die 3400 vierkante myl van Juda. Die grenslyn tussen die twee koninkryke het suid van Jerigo, Bet-el en Joppe geloop. Hierdie grenslyn was volgens Pfeiffer (1965:38) buigsaam afhangende van die sterkte van elkeen van die twee koninkryke. So byvoorbeeld was dit die konings van Juda se beleid om die grenslyn terug te stoot tot aan die noordekant van Benjamin. Die rede hiervoor was volgens Castel (1985:102) dat die ligging van Jerusalem, wat teenaan die grens gelê het, die konings van Juda se grootste bekommernis was. Vir Jerusalem se veiligheid was dit dus voordelig om die grenslyn so ver as moontlik noord te stoot.

Israel het nie net `n groter grondgebied as Juda gehad nie, maar was ook beter geleë vir internasionale kommunikasie en handelsroetes. Israel het direk toegang tot die Middelandse See gehad asook nabye kontak met Fenisië en Damaskus, sowel as beheer oor die noord-suid handelsroetes deur Transjordanië (Miller & Hayes 1986:234). Juda was Israel egter voor op politieke gebied, aangesien Israel polities baie meer onstabiel was. In teenstelling met Juda, het die Noordryk nie `n dinastiese koningstradisie gehad nie en vir die twee honderd jaar van sy bestaan het hierdie ryk 29 konings gehad (Castel 1985:102). Sewe van hierdie konings is vermoor en elke keer was die gevolg `n dinastiese verandering (Miller & Hayes 1986:234).

Volgens Miller en Hayes (1986:235) was een van die hoofredes vir die politieke onstabiliteit in die Noordryk juis die feit dat daar geen algemeen aanvaarde koninklike teologie was nie. In teenstelling hiermee was daar in Juda `n bestendige Dawidiese dinastie, en konings uit die huis van Dawid het oor Juda regeer tot en met die val van die Suidryk (Pfeiffer 1965:38). Die noordelike konings het wel pogings aangewend om `n soortgelyke koninklike Sionsteologie te ontwikkel, maar dit kon nooit suksesvol deurgevoer word nie. Enige pogings in hierdie rigting sou ook moeilik wees aangesien elke regering, sedert Jerobeam, juis aan bewind gekom het deur die dinastiese aansprake van hul voorgangers te verwerp. In die hele twee honderd jaar van die Noordryk se bestaan was daar slegs twee koninklike families, naamlik die van Omri en Jehu, wat daarin geslaag het om aan bewind te bly deur `n tweede generasie (Miller & Hayes 1986:236).

Ten spye daarvan dat die Noordryk baie sterker en groter as Juda was, het hulle lank voor Juda tot `n val gekom. Die moondheid wat hiervoor verantwoordelik was, was Assirië, op daardie stadium die dominerende mag in die antieke Nabye Ooste. Die aanvanklike Assiriese invalle in Israel het reeds plaasgevind tydens die koningskap van die Assiriese koning Tiglat-Pileser. Hy is opgevolg deur sy seun Salmaneser wat meer druk op Israel gesit het. In 722 vC het Salmaneser se broer, Sargon 2, Samaria beleër en dit vernietig (Castel 1985:123).

2.2 Juda na die val van die Noordryk

Castel (1985:130) gee die tydperk van Josia se regeringstyd aan as 640 – 609 vC, datums wat ooreenstem met vele ander bronne, alhoewel sommige met hoogstens `n jaar aan elke kant verskil. Daar blyk dus geen onsekerheid te wees oor die tydperk van Josia se koningskap nie. Juda was teen hierdie tydperk lankal al wat oorgebly het van die voormalige sogenaamde ‘Verdeelde Monargie’ van Israel. Soos reeds genoem, het die Noordryk reeds in 722 vC tot `n val gekom voor die Assiriese magte van Sargon 2. Die adelstand en staatsbestuur is gedeporteer na Medië en Mesopotamië, en in ruil is die inwoners van ander verowerde stede gedeporteer na Samaria (Castel 1985:123).

Die Suidryk, oftewel Juda, wat die kleiner, en meestal die swakker een van die twee koninkryke was, was al wat van die eens magtige Israel oorgebly het. Juda sou ook dieselfde pad as Israel geloop het, as dit nie was vir koning Agas se alliansie met Assirië nie (Castel 1985:124). Hierdie alliansie het ontstaan nadat Agas hom tot Assirië gewend het vir hulp teen ander vyande. Volgens 2 Kronieke 28 is Agas eers deur die koning van Aram verslaan, en baie van sy onderdane weggevoer na Damaskus. Hierna het Juda verder deurgeloop onder ander buitelandse vyande soos byvoorbeeld Edom, die Filistyne en selfs ook Israel. Dit was te midde van al hierdie aanslae dat die beleerde Agas sy heil by Assirië gaan soek het. Assirië het gereageer deur `n veldtog in Sirië-Palestina te loods tussen 734 en 732 vC (Provan, Long & Longman 2003:271).

Provan, Long en Longman (2003:271) wys daarop dat Agas deur die boeke van Konings en Kronieke uitgebeeld word as `n koning wat oop was vir buitelandse invloed veral wat sy godsdienstige beleid betref. Agas se alliansie met Assirië het beslis ook nie die goedkeuring van die Bybelse auteurs weggedra nie: ‘For the biblical authors, indeed, the intervention of Assyria into Judean affairs was fateful in its consequences for Judah not simply in terms of politics, but also in terms of religion’ (Provan, Long & Longman 2003:271). Ook Castel (1985:124) wys daarop dat Agas se alliansie met Assirië nie aanvaarbaar vir almal in Juda was nie. Daar was diegene (waaronder die profeet Jesaja) wat geglo het dat Juda as oorblyfsel van Israel wonderbaarlik deur God bewaar is, en dat hulle die bande van verdrukking en ongeregtigheid moet afgooi. Agas se seun en opvolger Hiskia is sterk beïnvloed deur Jesaja en was dus ook nie te vinde vir die alliansie met Assirië nie.

Volgens Harrison (1970:233) het Juda sekere buitelandse probleme in die gesig gestaan tyde van Hiskia se troonbestyging. Hiskia se vader, Agas, het aansienlike betalings aan Assirië gemaak ten einde te verhoed dat dieselfde lot wat Israel getref het nie ook vir Juda beval nie. Dit was Assirië se doelwit om Egipte te verower, of ten minste swakker te maak, en Juda was `n belangrike vorderingsbasis vir hierdie poging. Aangesien Juda op militêre gebied ver tekort geskiet het om weerstand te bied teen Assirië, het hul sekuriteit

daarin gelê om hulle met hul binnelandse sake te bemoei en alliansies met ander lande te vermy (Harrison 1970:233).

Toe Hiskia in 715 vC aan bewind gekom het, het hy beplan om los te breek van Assiriese beheer, maar hy het net gewag vir die regte oomblik (Hinson 1990:130). Egipte was juis besig om sterker te word onder goeie leierskap en het die kleiner nasies van Palestina aangemoedig om teen Assirië te rebelleer. Hiskia het egter, soos vorige kere, homself van `n alliansie weerhou op raad van Jesaja wat geensins te vinde was vir enige alliansies nie (Hinson 1990:130).

Na die dood van Sargon, koning van Assirië, het Hiskia sy kans om te rebelleer, waargeneem. Dit was die ideale tyd om so `n kans te waag aangesien wydverspreide opstande en rebellie uitgebreek het in Sirië, Palestina en ander dele van die Assiriese ryk na die dood van Sargon in 705 vC (Provan, Long & Longman 2003:273). Dit is volgens Provan, Long en Longman (2003:273) waarskynlik hierdie teenstand van Hiskia waarna verwys word in 2 Konings 18:7. Hulle wys verder daarop dat baie van Hiskia se aktiwiteite in die ou noordelike koninkryk van Israel die beste sou inpas in die tydperk na 705 vC.

Volgens Hinson (1990:131) het Hiskia se rebellie begin met godsdienshervormings en het hy die Israeliete verbied om Assiriese gode te aanbid. Hierna het hy ook geweier om enige eerbewyse aan Assirië te betaal en alliansies met Babilonië en Egipte gesluit. Hierdie buitelandse hulp het hom egter die onmin van Jesaja op die hals gehaal. Assirië se daaropvolgende invalle om die rebellie te onderdruk het Juda swaar getref, en Hiskia was gedwing om nogmaals skatplig aan Assirië te betaal.

Hiskia het egter op `n later stadium weer teen Assirië gerebelleer. Hierdie keer het die Here egter vir Hiskia `n wonderwerk gedoen en volgens 2 Konings 19:35 het `n engel van die Here 185 000 Assiriërs verslaan in hul laer. Sekulêre geskiedenis voer aan dat hierdie voorval te wyte was aan builepes wat in die Assiriese kamp uitgebreek het (Pfeiffer 1965:43). Nietemin is die Assiriese ontrekking vanaf Jerusalem ervaar as `n

nasionale verlossing wat Hiskia aangemoedig het om die materiële voorspoed van sy koninkryk te herstel (Harrison 1970:237).

Die oorblywende deel van Hiskia se heerskappy het volgens Harrison (1970:237) sonder voorval verloop en in ongeveer 686 vC is hy deur sy seun Manasse opgevolg. Volgens die Bybelse verhale in 2 Konings 21 en 2 Kronieke 33, was die besonderse lang koningskap van Manasse, `n hele vyf-en-vyftig jaar, gekenmerk deur `n terugkeer na afgodediens. Gedurende sy heerskappy is Juda weer deur Assirië binnegeval, en Manasse is gedeporteer na Babilon. Hy was egter later weer toegelaat om terug te keer en sy heerskappy te hervat. Miller en Hayes (1986:376) wys daarop dat die episode van Manasse se tydperk in Babilon nog geensins bevestig kon word deur enige verhaal uit die sekulêre geskiedenis van antieke Babilon nie. Volgens 2 Kronieke het Manasse na sy teruggekeer na Jerusalem homself weer tot Jahweh bekeer, ontslae geraak van die afgodsbeelde en die volk bevel gegee om die Here, die God van Israel te dien.

Na die dood van Manasse het sy seun Amon hom opgevolg as koning in Juda. Na `n kort heerskappy van slegs twee jaar is Amon deur sy dienaars vermoor. Castel (1985:130) beskou die motiewe agter Amon se sluipmoord met `n mate van agterdog. Hy noem die moontlikheid dat die sluipmoord op Amon aangehits is deur diegene in godsdiestige en nasionalistiese kringe wat wou terugkeer na geloof in Jahweh alleenlik en die Assiriese juk afgooi. Dan is daar ook nog ander moontlike redes vir die sluipmoord, soos byvoorbeeld die moontlikheid dat dit `n paleisgebaseerde magsgreep was deur van Manasse se ouer seuns, of selfs net `n blote poging om anti-Assiriese sentimente te onderdruk en die status quo te handhaaf. Enige van hierdie redes is egter blote spekulasie (Miller & Hayes 1986:376). Wat ook al die geval was, dit was onder hierdie omstandighede en agtergrond wat Josia, seun van Amon, koning van Juda geword het.

2.3 Josia as koning

Josia, seun van Amon, het as koning die uitsonderlike onderskeiding gehad dat hy, op agtjarige ouderdom, heel waarskynlik die jongste koning van Israel of Juda was. Dit moet

natuurlik bygesê word dat nie al Israel en Juda se konings se ouerdomme met troonbestyging bekend is nie. Betreklike jong konings, spesifiek in Juda, was ook geensins `n vreemde verskynsel nie. Anders as in Israel, het Juda `n dinastiese koningstradisie gehad, en die Dawidiese dinastie het, behalwe vir `n kort tussentydperk, regeer vir meer as drie eeue (Miller & Hayes 1986:234).

Met die dood van `n koning in Juda, het sy seun hom dus as `n reël opgevolg, ongeag daardie seun se ouerdom. So lees ons byvoorbeeld ook van die reeds genoemde Manasse, Josia se oupa, wat op twaalfjarige ouerdom koning geword het (2 Kn 21:1). So `n jong koning sou egter nie op sy eie effekief kon regeer nie, en die mag was voorlopig in die hande van die koninklike familie asook ander rolspelers, waarskynlik uit regerings- of godsdiensstige kringe (Castel 1985:131).

Josia is heel waarskynlik sterk beïnvloed deur sommige profete van sy tyd. Tereg wys Castel (1985:131) daarop dat Josia die godsdienshervormings onderneem het wat geruime tyd al begeer is deur die profete. Josia se hervormings staan dan ook baie duidelik uit as die heel suksesvolste aspek van sy koningskap. Daar is egter sommige navorsers wat van mening is dat die samestellers (van die boeke van Konings en Kronieke onder andere) veral sterk klem gelê het op daardie areas van Josia se koningskap wat vir hulle belangrik was. Met ander woorde, sy hervormings word gesien as die dominante karakterieskap van sy koningskap terwyl dit dalk nie heeltemal die geval was nie (Miller & Hayes 1986:378).

Volgens Josia se verhaal in 2 Konings 22, blyk dit dat sy hervormings direk verband hou met die ontdekking van `n ‘wetboek’ tydens herstelwerk aan die tempel. Volgens 2 Kronieke 34 se vertelling van Josia se verhaal, het Josia se hervormings egter reeds begin voor die ontdekking van die ‘wetboek’. Nietemin blyk dit dat die wetboek tog `n integrale deel van die hervormings was. Daar sal later in hierdie verhandeling meer breedvoerig aandag gegee word aan die aard van die wetboek asook die hervormings van Josia.

Gedurende Josia se koningskap was daar nie alleenlik oplewings op godsdienstige gebied nie. Juda het ook uiters suksesvolle gebiedsuitbreiding beleef onder Josia se koningskap. Vir die eerste keer sedert Salomo se koningskap het Juda soveel grondgebied in die noorde gehad (Jagersma 1982:170). Argeologiese getuienis dui onder andere daarop dat Juda se gebiedsuitbreiding veral in die rigting van die kusgebied en na die noorde gemik was. So byvoorbeeld dui ostrakon uit Jabne, ongeveer nege myl noord-oos van Asdod, daarop dat Juda `n vesting daar gehad het ten tyde van Josia se koningskap (Jagersma 1982:170).

Jagersma wys verder daarop dat Josia se uiteindelike nederlaag en dood by Megiddo moontlik daarop sinspeel dat Josia se mag en invloed selfs verder noord gestrek het, alhoewel dit moeilik sal wees om te bepaal presies hoe ver. Josia se politieke aspirasies en die gepaardgaande gebiedsuitbreiding, kan ook in verband gebring word met sy hervormings daarin dat hy heel moontlik die reformasie ook ver buite die grense van Juda wou laat posvat (Jagersma 1982:170).

Josia het gedurende sy een-en-dertig jaar as koning van Juda, homself as `n suksesvolle en besonderse koning onderskei. Miller en Hayes (1986:377) wys daarop dat Josia deur die verhaal in 2 Konings voorgestel word as een van die mees regverdige konings wat beide Israel en Juda ooit opgelewer het. Baie navorsers gaan dan ook van die standpunt uit dat Josia een van die ‘witbroodjies’ van die samestellers van die verhale van Konings en Kronieke was. So byvoorbeeld is Miller en Hayes (1986:378) van mening dat die verhale van ander konings van Israel en Juda uitgebeeld en geïnterpreteer is in die lig van gebeure gedurende Josia se koningskap: ‘Many of the preceding reigns – for example, that of Manasseh (2 Kings 21) – are depicted as more apostate and unproductive than was probably the case. By depreciating Manasseh, the editors sought to demonstrate the radically different character of Josiah’s reign’. Hierdie was klaarblyklik `n taamlik algemene gebruikspatroon in die Nabye Ooste. Hiervolgens is vorige konings inderwaarheid afgekeur ten einde die grootheid van die goeie, huidige of ideale koning uit te beeld (Miller & Hayes 1986:378).

Josia se heerskappy het tot `n einde gekom met sy dood by Megiddo aan die hand van Farao Nego van Egipte. Volgens Jagersma (1982:171) was Megiddo op daardie tydstip klaarblyklik `n Egiptiese vesting. Die rede vir die voorval by Megiddo kan waarskynlik geklassifiseer word onder die internasionale politiek van die tydperk. Egipte was besig met gebiedsuitbreiding, en Farao Nego se visiere was skynbaar ingestel op Babilon. Die Egiptiese verowering van Babilon sou ongetwyfeld verreikende politieke gevolge vir Juda ingehou het, en om hierdie rede het Josia waarskynlik besluit om Egipte teen te staan (Jagersma 1982:171).

Volgens die een Bybelverhaal wat vertel van die gebeure by Megiddo (2 Kronieke 35), het Nego boodskappers na Josia gestuur om hom mee te deel dat hy nie teen Juda opgetrek het nie, maar teen `n ander koningkryk. Die boodskap het egter geensins vir Josia van plan laat verander nie, en hy het Nego tegemoet getrek. Dit is baie interessant dat 2 Kronieke 35:22 meld dat Nego se boodskap aan Josia inderwaarheid van God afkomstig was: ‘...hy het nie geluister na die woorde van Nego uit die mond van God nie, en aangekom om te veg in die laagte van Megiddo’.

Dit wil dus voorkom asof Josia verkeerdelik en inderwaarheid ongehoorsaam opgetree het toe hy teen Nego gaan veg het. Sy dood kan dus in hierdie oopsig gesien word as `n moontlike straf vir sy ongehoorsaamheid. Josia se dood het nie alleenlik `n einde gebring aan een van die mees indrukwekkende bloeitydperke in die geskiedenis van Juda nie, maar ook aan Juda se onafhanklikheid (Jagersma 1982:172). Josia is na sy dood opgevolg deur sy seun Joahas, wat net drie maande regeer het en toe deur Nego verwyder is. Sy broer Jojakim is as plaasvervanger deur Nego op die troon geplaas.

2.4 Die antieke Nabye Ooste ten tyde van Josia se bewind

Soos ons kan sien uit die voorafgaande bespreking, was daar gedurende Josia se bewind heelwat politieke ondertone met betrekking tot ander lande van die Nabye Ooste. Geen land van die Nabye Ooste, of enige ander wêrelddeel, bestaan of ontwikkel in `n vakuum

nie, en Juda was geen uitsondering op hierdie reël nie. Politieke aspirasies of gebeure in ander lande van die Nabye Ooste sou menigmaal direk of indirek `n invloed op Juda hê.

Miller en Hayes (1986:377) skets die politieke toneel en die gepaardgaande rolspelers van die antieke Nabye Ooste ten tyde van Juda se laaste jare as volg: ‘The major actors in this drama were the three great Near Eastern powers of the day, Assyria, Babylon and Egypt. Minor but important roles were played by the Cimmerians, the Medes, and the Scythians, and a host of other characters with their bit parts’. Dit was dus hierdie nasies wat in `n mindere of meerdere mate die koninkryk van Juda ten tyde van Josia se heerskappy sou beïnvloed. Vervolgens wil ek eerstens aandag gee aan die drie groter moondhede, naamlik Assirië, Egipte en Babilon, maar tog ook vlugtig aan `n paar van die kleiner rolspelers.

2.4.1 Assirië

Assirië was op `n tydstip een van die swaargewigte in die internasionale politieke arena van die antieke Nabye Ooste. Assirië was noord-oos van Israel geleë in die omgewing van die Tigris- en Eufraatriviere. Die Assiriese hoofstad was Ninevé. Soos reeds genoem, was Assirië die moondheid wat verantwoordelik was vir die val van die Noordryk (Israel) in 722 vC. Volgens Mazar (1992:404) het Assirië reeds so vroeg as die vroeë negende eeu vC begin met `n sistematiese verowering van `n groot gedeelte van die antieke Nabye Ooste. Etlike jare voor die Noordryk se val was Assirië al `n onstuitbare magsmasjien, steeds ingestel op gebiedsuitbreiding, en onder heerskappy van die uiters bekwame Tiglat-Pileser.

Volgens Castel (1985:117) was dit Tiglat-Pileser se beleid om geen politiese selfbestuur oor te laat aan die nasies wat hy verower het nie. Hy wou meedoënloos sulke lande beset en heeltemal inlyf by Assirië. Aanvanklik is `n verowerde gebied selfregering toegelaat, maar Tiglat-Pileser moes jaarliks blyke van onderdanigheid kry. Enige teken van rebellie is met militêre mag onderdruk, alle opgeleide mense gedeponeer en die koning vervang. As hierdie maatreëls onvoldoende was, het die betrokke gebied net verdwyn en `n

Assiriese provinsie geword, alle leiers is verban en nuwe mense van elders ingebring (Castel 1985:117).

Tiglat-Pileser het met sy invalle in Israel aanvanklik eers net Galilea en Gilead van Israel afgeneem en hulle omskep in Assiriese provinsies. Samaria was hierna volgens Castel (1985:121) net `n klein gebied wat uit die hooglande van Efraim bestaan het en wat begrens was in die weste deur die provinsie Dor, in die noorde deur die provinsie Megiddo, in die ooste deur die provinsie Gilead en in die suide deur die koninkryk van Juda. Tiglat-Pileser is opgevolg deur sy seun Salmaneser, wat `n veldtog teen Samaria geloods het, en die koning van die Noordryk op daardie stadium, Hosea, gevange geneem het (Castel 1985:123).

Salmaneser se optrede was waarskynlik te wyte aan die feit dat Hosea nie sy skatplig aan Assirië betaal het nie en `n alliansie met Egipte gesoek het. Hierna het Salmaneser se broer, Sargon II, soos reeds vroeër genoem, Samaria in 722 vC beleër en vernietig. Castel (1985:123) wys daarop dat die Assiriërs baie wreed was in hul oorlogvoering en dat die val van Samaria gekenmerk was met ongekende slagting, verkragting en deurboorde soldate. Hierdie tonele was gebrandmerk in die geheue van die Israeliete, en het ongetwyfeld nie ongesiens verbygegaan in Juda nie.

Die Assiriese bedreiging, inderwaarheid op hulle voorstoep, was natuurlik vir die konings en mense van Juda `n werklikheid. Juda het inderdaad dan ook deurgeloop onder Assirië se dominerende onderdrukking soos wat byvoorbeeld in die verhaal van Manasse gesien kan word. Ten tyde van Josia se bewind was die Assiriese mag egter besig om stadig maar seker te kwyn. Verskeie redes kan hiervoor aangevoer word, waaronder die gedurige opstande in Babilon wat al hoe moeiliker geword het om te onderdruk, asook die stelselmatige restorasie van Assirië se ou teenstander, Egipte (Jagersma 1982:167). Provan, Long & Longman (2003:276) skets die stelselmatige verval van die Assiriese Ryk en die gepaardgaande invloed daarvan op die antieke Nabye Ooste as volg:

Ashurbanipal himself died around 630 B.C., plunging the Assyrian empire into an extended period of civil war and general strife from which the city of Babylon eventually emerged as the new imperial power in the east. Palestine was far from the center of events throughout the period, and whatever is true of Assyrian influence there in the period from 639 to 630 B.C., it is reasonably clear that after 630 B.C. Assyria was little interested in or capable of exercising effective control.

Assirië se stelselmatige verswakking, asook die feit dat Josia `n sterk en suksesvolle koning was, het na my mening daartoe bygedra dat Assirië in hierdie tydperk nie so `n oorweldigende bedreiging vir Juda ingehou het soos voorheen die geval was nie. Castel (1985:131) wys daarop dat Josia die verswakking van Assirië uitgebuit het deur sy hervorming uit te brei na die Assiriese provinsie van Samaria. Dit blyk dus dat Josia vol selfvertroue was en taamlik uitdagend teen die voormalige aggressor opgetree het.

Jagersma (1982:167) wys daarop dat teen ongeveer 650 vC, Assiriese troepe klaarblyklik reeds uit Egipte onttrek het, iets wat glo gebeur het op `n tyd toe Assirië sy hande vol gehad het met `n Skithiese inval in Sirië. In ongeveer 626 vC was daar weereens `n opstand in Babilonië, wat die verswakte Assirië nie kon onderdruk nie. In alliansie met Medië het Babilonië Ninevē in 612 vC onderwerp. Dit was egter nog nie die einde van Assirië nie, aangesien hulle, met hulp van Egipte, nog `n paar jaar kon voortbestaan tot ongeveer 609 vC (Jagersma 1982:167). Hierdie internasionale verwikkelinge het in `n mate bygedra tot Josia se einde. Met die ondergang van Assirië en die opkoms van Babilonië, het Egipte, bondgenoot van Assirië, `n militêre veldtog na Sirië geloods wat spesifiek gerig was teen Babilonië. Dit was toe Josia hierdie veldtog van Egipte probeer keer het dat hy gedood is (Mazar 1992:405).

Soos enige ander land was Juda ook onderworpe aan die wedersydse invloed wat lande van die antieke Nabye Ooste op mekaar gehad het. Lande het mekaar nie net op die politieke en ekonomiese terrein beïnvloed nie, maar selfs ook op godsdienstige gebied. Een wyse waarop ander godsdienste `n houvas in Juda gekry het, was deur die huwelike van die koningshuis met mense van ander volkere. So byvoorbeeld was Rehabeam se

moeder `n Ammonitiese vrou (1 Kn 14:21), `n situasie wat moontlik daartoe bygedra het dat afgodediens onder Rehabeam aan die orde van die dag was. Nog `n voorbeeld was die moeder van Asa, wat volgens Fohrer (1973:131) uit Absalom se familie afkomstig was wat ook met ander nasies ondertrou het. Sy het, volgens 1 Konings 15:13, `n ‘afgryslike voorwerp’ vir die godin Asjera gemaak. Dit was sulke voorvalle wat daartoe bygedra het dat sinkretisme `n algemene verskynsel in Israel en Juda was.

Ten spyte van die voorkoms van sinkretisme in Juda, was Jahwisme nog steeds belangrik vir die Dawidiese dinastie, aangesien Jahweh die voortbestaan van die koningshuis gewaarborg het (Fohrer 1973:131). Voortdurende pogings is deur verskeie konings aangewend om Jahwisme te suiwer van ander invloede. Sulke hervormings het onder andere plaasgevind onder die koningskap van Asa (wat onder andere weggedoen het met manlike tempel prostitute), asook onder Josafat en Joas. Meer bekend was natuurlik die hervormings van Hiskia asook Josia. Dit wil voorkom asof daar `n gedurige stryd was tussen `n meer suiwer vorm van Jahwisme en `n vermenging van hierdie en ander godsdiensste. Die blote feit dat die hervormings wat onderneem is nie altyd na `n koning se dood voortbestaan het nie, dui op Juda se vatbaarheid vir godsdiestige invloede van ander nasies. Dit was juis Jerusalem, en nie die plattelandse heiligdomme, wat meer vatbaar was vir invloede van buite (Fohrer 1973:132).

Assirië het `n besonderse sterk invloed op die godsdiensbeoefening van Juda gehad. Dit kan waarskynlik toegeskryf word aan die Assiriese oorheersing van die antieke Nabye Ooste in veral die later jare van die Verdeelde Monargie. Die Assiriese magsmasjien het toegeneem in momentum reeds vanaf die tydperk net voor die val van die Noordryk, en het eers gedurende Josia se heerskappy begin verswak. Dus vir ongeveer `n honderd jaar voor Josia se koningskap het Assirië sy stempel behoorlik afgedruk op die antieke Nabye Ooste. Die Assiriese godsdiens het sodoende ook vastrapplek gekry in verskeie lande van die antieke Nabye Ooste waaronder natuurlik ook Juda.

Dit blyk duidelik uit Hiskia se hervormingsprogram dat die Assiriese invloed op die godsdiens van Juda as `n bedreiging beskou is. So byvoorbeeld was een van die stappe

wat Hiskia tydens sy hervormingsprogram geneem het, om die Israeliete te verbied om Assiriese gode te aanbid (Hinson 1990:131). Deur hierdie stap het Hiskia inderwaarheid die Assiriese godsdiens geïdentifiseer as die groot euwel in die godsdiensbeoefening van Juda. Dit dui daarop dat die Assiriese godsdiens baie populêr was en `n sterk houvas gehad het in Juda.

Gedurende die koningskap van Hiskia se seun, Manasse (Josia se oupa), was die mag van die Assiriese Ryk op sy hoogtepunt (Miller & Hayes 1986:365). Volgens Provan, Long & Longman (2003:275) was Manasse vir die grootste deel van sy koningskap `n lojale onderdaan van Assirië. So byvoorbeeld het Manasse se magte Assirië ondersteun in hul veldtog teen Egipte in 667 vC. Manasse is deur die verhale van Konings en Kronieke gebrandmerk as `n afgodsdienaar wat gedoen het wat verkeerd was in die oë van die Here, ten spyte van die feit dat hy hom wel later tot God bekeer het en die volk bevel gegee het om die Here te dien (2 Kr 33:16). Die feit dat Manasse egter die grootste gedeelte van sy koningskap `n ondersteuner van Assirië was, sou beslis die Assiriese godsdiens in Juda net verder bevorder het.

Manasse se opvolger Amon, word deur beide die boeke van Konings en Kronieke uitgebeeld as `n koning ‘wat verkeerd gedoen het in die oë van die Here’, heel duidelik vanweë sy afgodediens. Alhoewel Amon net vir twee jaar as koning regeer het, was daar weereens in hierdie tydperk geleentheid vir die Assiriese godsdiens om verder vastrapplek in Juda te kry. Gegewe die agtergrond van sy onmiddelike voorgangers, is dit verstaanbaar dat Josia deur sy hervormings baie beslis sou koppe stamp met die Assiriese godsdiens. Volgens Miller en Hayes (1986:398) het Josia al die kultiese voorwerpe wat geassosieer was met die Assiriese godsdiensbeoefening uit die tempel verwyder. Hieronder tel die Asjera asook die ‘huise van die skandseuns wat in die huis van die HERE was, waar die vroue tente geweef het vir Asjera’ (2 Kn 23:7).

Soos wat wel later uit hierdie bespreking sal blyk, het Josia se hervormings geen blywende effek na sy dood gehad nie. Dit opsigself is baie vreemd aangesien Josia se hervormings nie alleenlik baie omvattend was nie, maar ook baie deeglik uitgevoer is.

Alhoewel daar verskeie moontlike redes aangevoer word vir die langtermyn mislukking van die hervormings, is die oplossing dalk heel voor die hand liggend. Indien ek dus `n raaiskoot sou moes waag in hierdie opsig, sou ek tot die gevolgtrekking kom en sê dat deur baie jare van die vrye beoefening van die Assiriese godsdiens in Juda, het hierdie godsdienspraktyke vastrapplek gekry in die harte van die mense van Juda en het dit hul voorliefde geword. Josia se hervormings het die fisiese voorwerpe van aanbidding vernietig, maar kon nie daarin slaag om die invloed van die Assiriese godsdiens op die mense van Juda permanent te breek nie.

2.4.2 Egipte

Van al die lande van die antieke Nabye Ooste (met uitsondering van Israel en Juda natuurlik), is Egipte waarskynlik vir meeste Bybellesers die bekendste. In verskeie welbekende Bybelverhale speel Egipte in `n mindere of meerdere mate `n rol. Die heel bekendste is natuurlik die verhale rondom die Israeliete se slawerny in, en latere bevryding uit Egipte. Hieronder tel die welbekende ‘tien plae’ wat Egipte getref het asook die daaropvolgende vlug van die Israeliete deur die Rietsee en die gepaardgaande verdrinking van hul Egiptiese agtervolgers.

Gottwald (1987:64) beskou Egipte as die mees stabiele land van die antieke Nabye Ooste ten spyte van die vele probleme wat die land deur die eeuvaar het: ‘Of all these regions, Egypt showed the firmest political continuity, doubtless due to isolation of the country by desert and sea. Yet there were periods of decline and contending dynasties, as well as major conquests from without by the Hyksos, Assyrians, Persians and Macedonians’.

Soos wat dit maar gegaan het in die internasionale politiek van die antieke Nabye Ooste, was Egipte met tye aartsvyande van Israel en/of Juda, maar met ander tye weer hul bondgenote. Hieronder tel byvoorbeeld die alliansie van koning Hiskia van Juda met Egipte ten einde homself te versterk teen Assirië. In tye van bondgenootskap, of selfs net

tye van vrede, het Israel en Juda natuurlik ook handel gedryf met Egipte. So byvoorbeeld het koning Ussia van Juda, wat baie geïnteresseerd was in landbou en veeboerdery, uitgebreide handelsbande met Egipte gehad, veral op die gebied van landbou. Ussia het verbeterings in olieperse aangebring wat `n meer uitgebreide handel in hierdie produk met Egipte asook Fenisië moontlik gemaak het (Castel 1985:118).

Egipte het ook `n lang geskiedenis van vyandigheid met Assirië gehad, en Egipte het gereeld ingemeng in Assirië se politieke belang in ander lande van die antieke Nabye Ooste. Israel en Juda is dan ook gewoonlik in `n mindere of meerdere mate direk betrek by hierdie konflikte, aangesien hulle reg in die middel van hierdie twee vyande geleë was. Na die val van Israel het Juda alleen in hierdie ongemaklike posisie agtergebly. Wat die situasie vir Juda egter later baie moeiliker gemaak het, was Egipte se uiteindelike alliansie met Assirië. Dit het gebeur nadat Egipte `n hand gehad het in die opstande in Fenisië gedurende die heerskappy van die Assiriese koning Esarhaddon. Miller en Hayes (1986:367) wys daarop dat Assirië tot op hierdie stadium geen begeerte gehad het om Egipte deel te maak van die Assiriese ryk nie. Hulle was heeltemal tevreden daarmee om Egipte net te beperk tot binne hul eie grense. Maar dit blyk of Egipte een keer te veel ingemeng het, en Assirië het hulle binnegeval.

Na verskeie invalle, oor die bestek van `n paar jaar, het Assirië in 671 vC die oorhand gekry, en farao Tirhakah, wat van Ethiopiese afkoms was, verdryf (Miller & Hayes 1986:367). Sodoende het Assirië dus sy greep begin verstewig op die administratiewe funksie in Egipte. Volgens Miller en Hayes (1986:367) het Egipte tot op daardie stadium bestaan uit verskeie mededingende vorstedomme. Esarhaddon het verskeie heersers oor verskillende dele van Egipte aangestel ten einde administratiewe orde in Egipte te bewerkstellig.

Dit was dan ook Esarhaddon se bedoeling om nie alleenlik Assiriese outoriteit in te stel in Egipte nie, maar ook om Egiptenare aan te stel wat Assirië meer goedgesind sou wees as vir die nie-Egiptiese Tirhakah. Tirhakah het weliswaar ook nie uit die prentjie verdwyn nie, en Esarhaddon se opvolger Asurbanipal (668-627 vC) het reeds aan die begin van sy

koningskap probleme met hom gehad. Tirhakah het in opstand gekom teen die heersers wat Assirië aangestel het en hulle verdryf. Van die heersers het Tirhakah om die een of ander rede in sy opstand ondersteun, maar die ander moes vlug na die landelike gebiede.

Hierdie opstand is egter dadelik deur Assirië en sy bondgenote (waaronder ook koning Manasse van Juda was) onderdruk. Hierna is die Egiptiese heersers wat moes vlug voor Tirhakah weer aangestel deur Asurbanipal. Asurbanipal het die heersers wat Tirhakah ondersteun het, gestraf vir hul verraad teen Assirië. Een van die heersers wat Tirhakah ondersteun het was Nego. Hy het egter onverklaarbaar baie spesiale behandeling van Asurbanipal gekry soos wat blyk uit die volgende woorde van Asurbanipal self soos aangehaal deur Miller en Hayes (1986:369):

From all of them, I had only mercy upon Necho and granted him life. I made a treaty with him protected by oaths which greatly surpassed those of the former treaty. I clad him in a garment with multicolored trimmings, placed a golden chain on him as the insigne of his kingship, put golden rings on his hands; I wrote my name upon an iron dagger to be worn in the girdle, the mounting of which was golden, and gave it to him. I presented him furthermore with chariots, horses and mules befitting his position as ruler.

Nadat Asurbanipal Nego en die voormalige Assiries-goedgesinde heersers weer aangestel het, het `n glorietyd van samewerking tussen hierdie twee lande begin wat sou sterk staan tot en met Assirië se val. Hierdie alliansie het beslis `n uitwerking op Juda gehad. ‘This alliance eventually produced shared rule between Egypt and Assyria in Syria-Palestine and greatly influenced the course of Judean history throughout the seventh century’ (Miller & Hayes 1986:369). Assirië was volgens Miller en Hayes (1986:370) heel gediend daarmee om die mag in die gebied met Egipte te deel, maar Assirië moes die dominerende mag wees in soverre dit die handelsbedryf aan die oostelike kus van die Middelandse See aangegaan het.

Met die verloop van tyd het Assirië egter meer betrokke geraak by probleme aan hul huisfront, en het Egipte meer dominerend geword in die Siries-Palestynse gebied. Hierdie Egiptiese invloed het volgens Miller en Hayes (1986:383) al hoe meer toegeneem soos wat Assirië nader aan sy einde gekom het. Alle getuienis dui egter daarop dat Assirië en Egipte steeds deurentyd 'n gesindheid van samewerking tussen hulle gehad het: 'Nothing in Near Eastern texts would suggest that during this period Egypt saw itself as a competitor to Assyria; everything points to a cooperative attitude between the two powers' (Miller & Hayes 1986:383).

Teen ongeveer 620 vC, met ander woorde meer as halfpad deur Josia se koningskap, was Egipte heel duidelik die sterkste militêre mag in Palestina, en het hulle ook met hul troepe uitgereik tot oorkant die Eufraat - rivier ten einde Assirië by te staan. Hierdie ondersteuning aan Assirië dui volgens Miller en Hayes (1986:384) daarop dat Egipte teen hierdie tyd voldoende beheer in Sirië-Palestina uitgeoefen het, en daarom so vryelik kon rondbeweeg. Egipte het ook in dieselfde tyd sterk militêre buiteposte gehad by Ribla, Karkemis, Haran en waarskynlik ook Megiddo. Hierdie buiteposte het gedui op Egipte se militêre oorheersing van die gebied. Verskeie inskripsies van hierdie tydperk dui ook daarop dat ander magte in Sirië-Palestina alliansievennote van Egipte was. Hieronder tel die Filistyne asook die Fenisiërs, wat dus beteken dat Egiptiese teenwoordigheid oral langs die kusgebied was (Miller & Hayes 1986:384).

Volgens Miller en Hayes (1986:385) het Juda gedurende Josia se koningskap nooit 'n tyd van politieke onafhanklikheid geniet nie. Hierdie mening word gevorm aan die hand van sekere faktore. Eerstens het die hoofroete deur Palestina aan Egipte behoort gedurende meeste (en moontlik die hele tydperk) van Josia se koningskap. Soos reeds genoem was Egipte in hierdie tyd ook die dominante militêre mag in die gebied. Tweedens is dit ook voor die hand liggend dat die Assiriese beheer oor Juda, wat vir omtrent 'n eeu gegeld het, stelselmatig oorgegee sou word aan Egipte. Miller en Hayes (1986:385) wys daarop dat Juda selfs moontlik vir 'n tydperk onderdanig sou wees aan beide Assirië en Egipte, soos wat afgelei kan word in Jeremia 2. 'At any rate, Judah, probably early in the reign of Josiah, became subordinate to Egypt and was part of "all that belonged to the king of

Egypt from the Brook of Egypt to the river Euphrates” (2 Kings 24:7)’ (Miller & Hayes 1986:385).

Ek is, teenstrydig met Miller en Hayes se bogenoemde opinie, van mening dat Juda tog politieke onafhanklikheid gedurende Josia se koningskap geniet het. Toegegee, sodanige onafhanklikheid het sekerlik nie oor die ganse duur van Josia se koningskap gestrek nie, maar daar moes tog tye wees waar Juda, al was dit net in ‘n mate, onafhanklikheid geniet het. Ter stawing hiervan het ek reeds vroeër daarop gewys dat Juda merkwaardige gebiedsuitbreiding onder Josia beleef het, veral na die noorde en die kusgebied. Hierdie tendens sou nie moontlik gewees het as daar nie politieke onafhanklikheid was nie. Volgens Provan, Long en Longman (2003:276) bestaan daar ook nie enige duidelike bewyse dat Egipte in hierdie tyd direkte beheer oor Juda uitgeoefen het nie, of dat hulle enigsins daarin sou belangstel nie. Dit was dan waarskynlik ook een van die redes waarom Egipte hom nie gesteur het aan Josia se noordelike gebiedsuitbreidings nie: ‘...they presumably would not have cared very much about Josianic interest in the territory to his north that did not directly affect their interests’ (Provan, Long & Longman 2003:276).

Die feit dat Josia ook verreikende godsdienstige hervormings deurgevoer het en dit wou uitbrei na buite die landsgrense, dui myns insiens verder op onafhanklikheid. As laaste ooglopende rede kan hierby ook nog bygevoeg word dat Josia skynbaar geen probleem daarmee gehad het om farao Nego van Egipte teen te staan by Megiddo nie. Volgens Provan, Long en Longman (2003:276) was dit juis Josia se konfrontasie met Nego wat Egiptiese belangstelling in Josia aangevuur het, aangesien sy optrede gesien is as inmenging in Egiptiese belange op die kusroete. Die indruk word dus gewek dat Egipte voor hierdie voorval hulle nie juis veel aan Josia gesteur het nie.

Alhoewel daar dus uiteenlopende sienings bestaan oor Egipte se houvas (indien enige) op Juda gedurende die koningskap van Josia, was Egipte tog ‘n belangrike magsfiguur gedurende hierdie tydperk. Egipte het, gedurende Josia se heerskappy maar ook deur baie eue heen, ‘n baie duidelike rol gespeel het in die antieke Nabye Ooste. Die feit dat Josia

aan die hand van die Farao van Egipte gesterf het, maak hierdie rol soveel meer prominent, veral met betrekking tot Juda se laaste jare.

Na die dood van Josia was Juda natuurlik heeltemal aan die genade van Egipte oorgelaat. Josia is opgevolg deur sy seun Joahas, wat net vir drie maande regeer het en toe deur Nego verwijder is as koning, en vervang is deur sy broer Eljakim. Nego het Eljakim se naam verander na Jojakim en Juda skatpligtig gemaak aan Egipte. Volgens Provan, Long en Longman (2003:277) het die gebied van Sirië-Palestina, eers op hierdie tydstip effektiel die eiendom van die koning van Egipte geword, van die spruit van Egipte af tot by die Eufraattrivier. Kort hierna het Babilonië egter alles afgeneem van Egipte af deur veldslag op veldslag te wen en sodoende die oorheersende mag in die antieke Nabye Ooste te word.

2.4.3 Babilonië

Josia het gedurende sy koningskap nie alleenlik die Assiriëse Ryk sien wegkwyn nie, maar ook die magtige Babiloniese Ryk sien opstaan. Hierdie twee gebeurtenisse was dan ook verbind aan mekaar, aangesien dit Babilonië was wat uiteindelik verantwoordelik was vir Assirië se ondergang. Dit moet natuurlik bygesê word dat Assirië se probleme met onder andere Egipte en die Skithiese inval in Sirië waarskynlik die weg gebaan het vir Babilonië om uiteindelik die oorhand te kry. Babilonië, wat suid van Assirië geleë was, het ook aanvanklik deel uitgemaak van die uitgebreide Assiriëse Ryk. Daar was egter in Babilonië gereeld opstande teen die Assiriëse oorheersing. Hierdie opstande het dit dan ook vir Assirië toenemend moeiliker geraak om te onderdruk (Jagersma 1982:167).

Die uiteindelike doodsklok het al begin lui vir Assirië etlike jare voor hul uiteindelike val. ‘In 626 B.C. Nebopolassar, the new king of Babylon, inaugurated a new dynasty; he shook off the Assyrian yoke and expanded his kingdom to the north and the west. In the east the Medes had likewise risen and joined Babylon in fighting against the terrible domination of the Assyrians’(Castel 1985:135). Met die ondersteuning van Medië het

Babilonië dit reggekry om in 612 vC die Assiriese hoofstad Ninevé te verslaan. Ook die Assiriese monarg, Sin-sharishkun, het in die vlamme van Ninevé se vernietiging gesterwe.

Volgens Jagersma (1982:167) was hierdie nederlaag egter nog nie die einde van Assirië nie: ‘Assur-uballit 2, a high priest of Haran, was proclaimed king over Assyria there, and was able to maintain himself as such until 610-609 BC’. Die Assiriese mag is egter finaal gebreek toe Haran, wat een honderd myl wes van Ninevé geleë was, ook geval het voor die Babiloniese magte. In 609 vC het Assirië se bondgenoot, Egipte, tevergeefs probeer om Haran terug te neem van die Babiloniërs. Assirië was egter nou buite die prentjie, en die nuwe magstryd om beheer van Sirië-Palestina asook die oostelike kusgebied van die Middellandse See, was tussen Babilonië en Egipte (Miller & Hayes 1986:387).

Omdat Josia, soos reeds aangedui, koning van Juda was tot 609 vC, het hy die opkomende Babiloniese wêreldoorheersing net vrygespring. Josia self het skynbaar geen probleme met Babilonië ondervind nie, intendeel, dit wil voorkom asof hy verkies het om Babilonië te ondersteun eerder as Egipte. Hierdie besluit het dan ook tot sy dood gelei by Megiddo (Jagersma 1982:171). Die konings van Juda na Josia het egter deurgeloop onder Babiloniese oorheersing. Josia se seun Joahas is na drie maande deur Egipte vervang met sy broer Jojakim. Hierdie skuif sou Juda heel duidelik in `n moeilike posisie geplaas het aangesien Egipte en Babilonië aartsvyande was. Mazar (1992:548) wys daarop dat Babilonië se stryd met Egipte huis daartoe gelei het dat Palestina deurgeloop het onder Babiloniese invalle. So byvoorbeeld het die Babiloniërs Filistea geplunder tussen 605 en 601 vC. Gedurende hierdie invalle het koning Jojakim van Juda besluit om hom eerder by Babilonië te skaar, en sodoende het Juda `n onderdaan van Babilonië geword (Miller & Hayes 1986:406).

Volgens Miller en Hayes (1986:406) het Jojakim en sy amptenare skynbaar nooit hul vertroue in Egipte verloor nie. Juda was gedurende hierdie tydperk waarskynlik net lank genoeg aan Babilonië onderdanig om drie keer eerbewyse te betaal (2 Kn 24:1). Hierna

het Jojakim besluit om nie verdere betalings aan Nebukadnesar van Babilonië te maak nie. Dit was volgens Miller en Hayes (1986:406) ongeveer 600 vC toe Jojakim besluit het om betaling te weerhou. Hierdie besluit van Jojakim het waarskynlik te make met `n nederlaag wat Babilonië teen Egipte gely het. As gevolg van die Egiptiese oorwinning het Babilonië vir `n tyd teruggetrek, maar Nebukadnesar was weer teen 599 vC terug in die gebied van Sirië-Palestina, alhoewel hy homself nie dadelik op Juda toegespits het nie (Miller & Hayes 1986:407).

Nebukadnesar se eerste werklike inval in Juda het volgens Mazar (1992:548) in 597 vC plaasgevind. Jojakim se seun Jojakin was op hierdie tydstip koning van Juda. Volgens die verhaal in 2 Konings 24 het Nebukadnesar vir Jojakin in ballingskap weggevoer na Babel, sy oom Mattanja aangestel as koning in Juda, en sy naam verander na Sedekia. Miller en Hayes (1986:409) wys daarop dat alhoewel Sedekia vir elf jaar koning was, baie in Juda hom nie aanvaar het as koning nie, onder andere omdat hy deur `n koning van `n ander land aangewys is. Dit het in `n mate daartoe bygedra dat Sedekia geensins volle beheer oor sy mense gehad het nie. Wat die situasie nog vererger het, was die feit dat baie van die gesoute diplomate en amptenare van Juda in Ballingskap was en dus nie beskikbaar was om Sedekia van advies te voorsien nie.

Sedekia het egter wel later teen Nebukadnesar gerebelleer (2Kn 24:20). Volgens Miller en Hayes (1986:412) is die presiese rede vir Sedekia se rebellie nie bekend nie, maar kan sekere afleidings tog gemaak word. Eerstens het Nebukadnesar vir `n hele aantal jare nie sy gesig kom wys in Juda nie, waarskynlik omdat hy ander probleme in die ooste die hoof moes bied. Nebukadnesar se afwesigheid kon moontlik die indruk geskep het dat hy sy greep op Juda verslap het. Tweedens het Juda se voormalige bondgenoot, Egipte, ook `n paar militêre suksesse beleef wat Juda se hoop weer laat opvlam het. Juda was juis weer in hierdie tydperk in onderhandelings met Egipte gewikkeld. Gedurende die daaropvolgende Babiloniese invalle in Juda, het Egipte wel hulp probeer verleen aan Juda, alhoewel dit uiteindelik nie voldoende was nie (Miller & Hayes 1986:413).

Volgens Miller en Hayes (1986:415) het Nebukadnesar vir Jerusalem twee jaar lank beleer, waarna die verdedigers se kosvoorraad opgeraak het, en Jerusalem uiteindelik geval het in 586 vC. Sedekia het in die nag saam met 'n militêre geleide in die rigting van Transjordanië gevlug, maar is ingehaal deur die Babiloniërs en gevange geneem. Hy is na Nebukadnesar geneem wat op daardie stadium by Ribla was. Hier is Sedekia gevonnis, sy seuns tereggestel en hy self is verblind en in kettings na Babilon geneem (Miller & Hayes 1986:415).

Volgens Mazar (1992:548) was Babilonië se taktiek met betrekking tot die mense van die lande wat hulle verower het, anders as die taktiek van Assirië: ‘...the Babylonians only exiled the upper classes, the poorer people being left to till the land (2 Kings 25:12; Jeremiah 39:9-10, 52:15-16); furthermore, the Babylonians did not introduce a new populace into the region’. Dit was volgens Mazar juis om hierdie rede dat die verowering van Jerusalem nie heeltemal so traumatis was vir die Judeërs as wat dit vir die mense van die Noordryk was toe Assirië hulle tot 'n val gebring het nie. Nietemin was die val van Jerusalem 'n enorme terugslag vir die Israeliete en het Babilonië vir hulself naam gemaak as die moondheid wat 'n einde aan Juda gebring het. Babilonië se besetting van die gebied het aangehou tot 539 vC toe Kores Babilon tot 'n val gebring het en die Persiese Ryk begin het (Mazar 1992:548).

2.4.4 Ander moondhede

Soos reeds genoem was daar heelwat kleiner rolspelers in die antieke Nabye Ooste wat ook op die een of ander wyse die internasionale politieke terrein beïnvloed het. Hier dink 'n mens byvoorbeeld aan nasies soos die Skithiërs, Fenisiërs en Meders. Ter illustrasie wil ek kortlik aan die Skithiërs en Meders aandag gee. Die idee is dan ook om aan te duif in hoe 'n mate hul optrede Juda geraak het, veral in die tydperk van Josia se koningskap. Daar moet egter bygevoeg word dat hierdie 'mindere' moondhede meestal 'n indirekte rol gespeel het teenoor Juda, veral gedurende Josia se koningskap. Dit gaan dus daaroor dat hulle van die groter moondhede op die een of ander wyse sodanig sou beïnvloed het dat dit 'n uitwerking op Juda sou gehad het.

2.4.4.1 Die Skithiërs

Volgens Miller en Hayes (1986:383) was die Skithiërs `n nomadiese groep wat uit verskeie stamme bestaan het. Oor hulle afkoms asook gebiedsbesettings sê Miller & Hayes (1986:383) die volgende:

The Scythians were Indo-Europeans from the Crimean region, who had moved into western Asia Minor just after the turn of the century. During the days of Esarhaddon, they had invaded Urartian territory. The Assyrian king entered an alliance with them at that time and married one of his daughters to a Scythian prince. Eventually the Scythian groups occupied an extensive but undefined area along an east-west axis reaching from Asia Minor to the Iranian plateau, from about the Halys River to Northwestern Media, but not including Assyrian territory proper.

Volgens Miller en Hayes (1986:383) het die Skithiërs ook wydverspreide strooptogte onderneem. In hierdie opsig word byvoorbeeld verwys na Herodotus, volgens wie se vertellinge die Skithiërs die hele Asië beheer het. Dit word egter aanvaar dat Herodotus waarskynlik net van Opper-Asië gepraat het. Miller en Hayes (1986:383) noem ook dat volgens die vierde-eeuse Christen-historikus Eusebius, die Skithiërs teen 633 vC reeds so ver as Palestina gekom het. Dit is juis hierdie teenwoordigheid van die Skithiërs wat ook op Juda van toepassing sou wees.

Dit blyk egter dat die Skithiërs se teenwoordigheid eerder gunstige gevolge vir Juda ingehou het. Volgens Jagersma (1982:167) het die Skithiërs se inval van Sirië veroorsaak dat Assirië hul hande vol gehad het en gevolglik hul greep verslap het op ander lande in die gebied. Die voorkoming van die Siriese inval, het Assirië ook in so `n mate verswak dat hulle nie die daaropvolgende opstande in Babilonië die hoof kon bied nie. Die Skithiërs het dus nie alleenlik daartoe bygedra dat die Assiriese houvas op Juda verslap het nie, maar het ook `n deurslaggewende rol gespeel in die Assiriese ondergang aan die hand van die Babiloniërs.

2.4.4.2 Medië

Medië was die gebied wat noord van Babilonië en direk in die bergland oos van Assirië geleë was (Fensham & Oberholzer 1986:109). Volgens Fensham en Oberholzer (1986:109) was die Meders Indo-Germane wat hul uiteindelike gebied in ongeveer 900 vC binne gedring en die inheemse bevolking onderwerp het. Die Meders het ook aanvanklik bestaan uit `n aantal afsonderlike maar geassosieerde stamme, wat gekonsentreer was in die noordwestelike deel van Iran. Hierdie stamme het stelselmatig begin saamsmelt en onder koning Phraortes (ongeveer 647-624 vC), het hulle `n sterk en gedugte vyand van Assirië geword (Miller & Hayes 1986:383).

Volgens Miller en Hayes (1986:383) het die Mediërs gedurende Josia se koningskap teen die Skithiërs geveg en verloor, maar ten spyte van hierdie nederlaag het hulle tog vinnig herstel en `n noemenswaardige rol gespeel in die val van Assirië. Medië het, as groot bondgenoot van Babilonië, die Babiloniërs gehelp om die Assiriese hoofstad Ninevé tot `n val te bring in 612 vC (Jagersma 1982:167). Soos in die geval van die Skithiërs, het die Meders ook `n klaarblyklike indirekte rol teenoor Juda ten tyde van Josia se koningskap gespeel. Hul optrede het verseker dat die Assiriese oorheersing tot `n einde gekom het. Ironies genoeg het die Meders later teen hul eertydse bondgenoot Babilonië gedraai, en teen 539 vC het Babilonië voor hulle geval. Teen daardie tyd het hulle bekend gestaan as die Persiese Ryk (Gottwald 1987:428).

3. Die invloed van die profete

3.1 Agtergrond

Die rol wat profete gedurende die Ou - Testamentiese tydperk in Israel en Juda gespeel het, asook hul gepaardgaande invloed, moet beslis nie onderskat word nie. Hulle was individue wat gesag en selfs vrees ingeboesem het onder die bevolking van die dag. Hierdie toedrag van sake het waarskynlik gespruit uit die feit dat die profete gesien is as

mense wat in kontak met God was en sy wil verkondig het. Deist (1990:205) definieer die term ‘profeet’ as volg: ‘Persons who proclaim the will of God for their own time, drawing the consequences for the obedient and disobedient’. Dit spreek dus vanself dat profete uit die aard van die saak indrukwekkende rolspelers sou gewees het, veral in Israel en Juda met hul sterk godsdienstige agtergrond. Hierbenewens het die profete ook altyd in `n mindere of meerdere mate in `n persoonlike verhouding teenoor die koning gestaan, of ten minste kontak met die koning gehad. Hierdie was `n situasie wat menigmaal veroorsaak het dat die landsbeleid en ander soortgelyke aspekte van die regering, op die een of ander wyse geraak is deur die optrede van die profete.

Dit was ook geensins vreemd vir `n profeet om direk betrokke te raak by die politiek in die land nie. So byvoorbeeld het die profeet Ahia in Salomo se leeftyd vir Jerobeam aangehits om in opstand te kom teen Salomo se heerskappy (Hinson 1990:109). Sommige profete was as gevolg van hul sienings en optrede ongewild by die konings van hul tyd. Hier dink ons byvoorbeeld aan die profeet Elia wat by verskeie geleenthede moes vlug voor koning Agab en sy vrou Isebel. Volgens Miller en Hayes (1986:236) was Agab sterk genoeg ingegrawe as koning om die profetiese teenstand, geleei deur Elia, die hoof te bied. Agab se familie is egter binne `n dekade na sy dood heeltemal uitgeroei deur Jehu, wat op sy beurt weer ondersteun is deur die profeet Elisa.

Hierteenoor was daar natuurlik ook heelwat gevalle waar konings deur profete bygestaan is. So byvoorbeeld het die profeet Miga vir koning Hiskia aan die begin van sy heerskappy bygestaan. Miga het vir Hiskia geleei om `n program van godsdienstige hervorming in te stel wat ten doel gehad het om die godsdienstige beleid van sy vader om te draai, en die invloed van Baäl-aanbidding uit te roei in Juda (Harrison 1970:234). In die later jare van sy koningskap is Hiskia weer bygestaan deur die profeet Jesaja. Hierdie was `n tydperk waarin Juda al hoe meer geïsoleerd gestaan het, en daar dus toenemend `n behoefte aan alliansie met ander lande was. Jesaja het Hiskia egter altyd gemaan teen alliansie met ander moondhede, en toe Hiskia op `n stadium alliansies met Egipte en Babilonië gesluit het, het hy homself die onmin van Jesaja op die hals gehaal (Hinson 1990:131).

Dit is dus heel duidelik dat die profete nie alleenlik `n integrale deel van die Israelitiese samelewing gevorm het nie, maar ook gesagsfigure was wat nie net geïgnoreer kon word nie. Dit, tesame met die feit dat hulle nie geskroom het om hulle uit te spreek teen die regering van die dag nie, het ook van hulle formidabele politieke figure gemaak. Miller en Hayes (1986:235) wys byvoorbeeld daarop dat die politieke aktivisme van die Jahwistiese profete juis een van die redes was vir die politieke onstabiliteit in die Noordryk (Israel). Alhoewel hul belangrikheid in politieke gebeure volgens Miller en Hayes (1986:235) oorbeklemtoon is deur die samestellers van die boeke van Konings en Kronieke, is dit baie duidelik dat die profete tog `n rol gespeel het as ‘koning-verwerpers’ en ‘koning-makers’.

3.2 Josia en die profete

Wanneer ons na aanleiding van die bogenoemde agtergrond kyk na die koningskap van Josia, is die vraag in hierdie verband in welke mate Josia beïnvloed is deur die profete van sy tyd. Die moontlikheid dat Josia se suksesvolle koningskap dalk ook ‘gemaak’ is deur profetiese betrokkenheid, kan in hierdie opsig ook hierby betrek word. Soos reeds genoem, het Josia daardie godsdienshervormings onderneem wat geruime tyd al begeer is deur die profete (Castel 1985:131). Hieruit kan `n mens enersyds die afleiding maak dat Josia heel waarskynlik sterk beïnvloed is deur die profetiese denkwyse, en andersyds vanweë die aard van sy hervormings `n gewilde koning in die oë van die profete sou gewees het. Die ondersteuning van die profete sou beslis bydra daartoe dat Josia se koningskap nog meer suksesvol gemaak is.

Wanneer ons die verhaal van Josia in die Bybel lees, soos wat dit voorkom in die boeke van 2 Konings en 2 Kronieke, vind ons dat daar, in soverre dit die name van profete aangaan, slegs melding gemaak word van die profetes Hulda. Alhoewel slegs `n kort deel van die verhaal aan die profetes Hulda gewy word, is dit duidelik dat haar rol nie alleen insiggewend is nie, maar ook van kardinale belang is. Sy is die een wat genader word om God te raadpleeg aangaande die wetboek wat die hoëpriester Hilkia in die tempel gevind het.

Hulda se antwoord aan Hilkia en die gevolg daarvan was tweeledig, en beide dele was besonders betekenisvol. Eerstens het sy `n waarskuwing oorgedra van komende onheil oor ‘hierdie plek’ (waarskynlik Jerusalem) en sy inwoners. Hierdie waarskuwing was na aanleiding van hul verontagsaming van dit wat in die wetboek geskryf was: ‘... omdat hulle My verlaat en vir ander gode offerrook laat opgaan het, om My met al hul handewerk te terg; daarom sal my grimmigheid ontvlam teen hierdie plek en nie uitgeblus word nie’ (2 Kn 22:17). Tweedens het sy `n positiewe boodskap gehad wat aan Josia as persoon gerig is. Hiervolgens sou hy die eersgenoemde onheil nie in sy leeftyd sien nie vanweë die nederigheid van sy hart voor God. Hulda se profesie was volgens Sweeney (2001:179) grootendeels die motivering agter Josia se godsdienshervormings.

Hulda se profesie het dus eerstens heel duidelik daartoe bygedra dat die inhoud van die wetboek, en die nakoming van dit wat daarin geskryf was, so te sê oornag waarskynlik eerste prioriteit onder die volk geword het. Tweedens sou haar kommentaar oor Josia beslis `n positiewe uitwerking hê op sy gewildheid as koning, onder andere omdat hy daarin inderwaarheid die direkte rede was waarom die onheil nie dadelik oor Jerusalem gekom het nie. Hulda se verhaal is `n sprekende voorbeeld van presies hoe belangrik die rol van profete was in die Ou - Testamentiese tydperk. Alhoewel sy die enigste is wat in die verhaal van Josia by die naam genoem word, is daar tog `n verwysing na ander profete in die verhaal: ‘En die koning het opgegaan in die huis van die HERE en al die manne van Juda en al die inwoners van Jerusalem saam met hom, en die priesters en die profete...’ (2 Kn 23:2).

Presies wie hierdie profete was wat hier na verwys word kan nie met sekerheid gesê word nie, alhoewel ons uit sommige van die profetiese boeke en ander bronne tog kan agterkom watter profete in die tydperk van Josia se koningskap aktief was in Juda. Vier bekende profete kom onder andere hier ter sprake, naamlik Nahum, Sefanja, Habakuk en Jeremia, alhoewel daar by sommige navorsers onsekerheid bestaan of laasgenoemde aktief was in Josia se tydperk. Sweeney (2001:184) wys ook daarop dat alhoewel Habakuk direk verband hou met Josia se koningskap, die boek egter die gebeure in Juda direk na die dood van Josia uitbeeld. Nietemin word die profetiese faktor en

perspektiewe, spesifieker met betrekking tot Josia se koningskap, baie meer duidelik in die lig van die bestudering van hierdie vier profetiese boeke. Vervolgens wil ek dus aan hierdie vier profete individueel aandag gee ten einde meer lig te werp op die moontlike rol wat hulle gespeel het gedurende Josia se koningskap, en die gevvolglike invloed op Josia se hervormings.

3.2.1 Nahum

Volgens Boshoff, Scheffler en Spangenberg (2000:127) is baie min bekend omtrent die profeet Nahum. Hy was afkomstig van Elkos, 'n plek waarvan die ligging vandag onbekend aan ons is. Die datering van die boek is hoofsaaklik afhanklik van twee brokkies inligting wat genoem word in die boek, naamlik die verwysings na die stede van No-Amon (Nah 3:8-10) asook die Assiriese hoofstad Ninevé. Die Egiptiese stad No-Amon is in 663 vC vernietig deur die Assiriërs, terwyl Ninevé weer in 612 vC geval het voor die Babiloniërs (Boshoff, Scheffler & Spangenberg 2000:127). Geisler (1998:255) wys daarop dat Nahum terugverwys na die val van No-Amon en die val van Ninevé voorspel. Die afleiding kan dus met redelike sekerheid gemaak word dat Nahum aktief was tussen hierdie twee datums, wat hom dus 'n tydgenoot maak van Josia.

Nahum se boodskap hou besonderse betekenis in ter stawing van die vermoede dat hy 'n ondersteunende rol gespeel het ten opsigte van Josia se koningskap. Volgens Boshoff, Scheffler en Spangenberg (2000:128) is Nahum se boodskap een van nasionalisme, en die strekking daarvan taamlik eenvoudig, naamlik dat Jahwe optree ten gunste van Juda, en selfs wanneer Jahwe ander nasies gebruik, is dit steeds ten gunste van Juda. Voorts het Nahum 'n optimistiese toekomsbeskouing en verklaar hy Jahwe as die HERE van alle nasies: 'It is Yahweh who allows Assyria to punish Judah, but in the end Assyria will perish' (Boshoff, Scheffler & Spangenberg 2000:128).

Ook Sweeney (2001:207) noem dat Nahum dit duidelik maak dat Jahwe wêreldgebeure beheer, en deur die aanwending van hierdie empiriese gebeure bring hy sy argument tuis. Op hierdie manier word 'n ondersteuningsbasis geskep vir Josia se hervormingspogings:

‘By making these points, the book of Nahum attempts to convince its audience – the people of Jerusalem and Judah – to support Josiah’s efforts to reform the religious establishment dedicated to YHWH and to restore the state’ (Sweeney 2001:207). Hieruit kan dus afgelei word dat Nahum se boodskap inderwaarheid direk verband hou met Josia se hervormings. Die gevolgtrekking kan dan ook met redelike sekerheid gemaak word dat Nahum Josia se hervormings onderskryf het en derhalwe ‘n positiewe en belangrike rol gespeel het gedurende sy koningskap.

3.2.2 Sefanja

Die boek Sefanja is saam met Jeremia die enigste profetiese boeke in die Bybel waarvan die aanhef verklaar dat die woord van die HERE gekom het tot die profeet in die dae van Josia, koning van Juda. Dit maak volgens Sweeney (2001:185) die boek Sefanja potensieel een van die mees belangrike profetiese bronne vir die bestudering van Josia se koningskap. Castel (1985:131) wys ook daarop dat Sefanja ongetwyfeld sy bediening uitgeoefen het in die tyd van Josia se koningskap, en meer spesifiek sy vroeëre koningskap.

Boshoff, Scheffler en Spangenberg (2000:129) plaas Sefanja se bediening rondom 630 vC en bevestig ook dat Josia waarskynlik nog minderjarig was ten tyde van Sefanja se bediening. Dit kan per implikasie beteken dat Sefanja moontlik bygedra het tot die vorming van die jong Josia en hom daardeur voorberei het vir sy latere hervormings. Josia het huis, as deel van sy hervormings, weggedoen met die hoogtes, afgode, heilige boomstamme asook alle buitelandse, en veral Assiriese godsdiestige invloede. Dit was huis die tipe hervormings wat die profete begeer het (Castel 1985:131).

Wat die boodskap van Sefanja betref, word sterk klem gelê op die dag van die HERE wat op hande is, en nie net ‘n bedreiging inhoud vir die ander nasies nie, maar ook vir Juda en Jerusalem. Die dag van die HERE hou wel verskrikking in vir diegene wat aan Jahwe ongehoorsaam is en as sy vyande beskou word, maar dit hou ook belofte en hoop in vir diegene wat Hom vrees: ‘On that day Yahweh will impose his law; he will make of the

lowly his people and purify them; then he will rejoice and Jerusalem with him; all oppressors will be removed, the lowly will be exalted, and the glory of God will be proclaimed' (Castel 1985:131).

Aspekte wat spesifiek gekritiseer word deur Sefanja is die verwaarlozing van die mens se verhouding met God asook die mense se hoogmoed. Dit word baie duidelik gestel dat die enigste manier om deel te hê aan die komende verlossing is deur onderdanigheid, bekering en deur te doen wat reg is. In Sefanja verkry oordeel en verlossing `n universele karakter, met ander woorde dit word ook van toepassing op ander nasies (Boshoff, Scheffler & Spangenberg 2000:129).

Gesien teen die agtergrond van die Assiriese bedreiging en die goddeloosheid gedurende die regering van Manasse, het Sefanja se waarskuwings teen Juda, Jerusalem en die ander nasies beslis sin gemaak (Boshoff, Scheffler & Spangenberg 2000:129). God sou Juda verlos van die Assiriese bedreiging, maar dit was hul verantwoordelikheid om weg te breek van die goddeloosheid wat aan die orde van die dag was gedurende Manasse se koningskap. Josia se hervormings was die ideale oplossing vir die probleem en hierdeur is `n einde gemaak aan Manasse se goddeloosheid.

Sefanja se boodskap sou dus die ideale ondersteuningsbasis vir Josia se hervormings wees. Sefanja se invloed blyk dan ook enersyds daarin te wees dat hy bygedra het tot die vormingsproses van Josia se hervormings, en andersyds dat hy deur sy boodskap goeie voorbrand gemaak het vir die hervormings om wyd aanvaar te word. Sweeney (2001:197) kom dan ook tot die gevolg trekking dat die hele scenario van die boek Sefanja presies ooreenstem met die vroeë jare van Josia se koningskap. Die feit dat die jong Josia op die troon geplaas is deur die volk van die land, het ook momentum gegee aan die boodskap van Sefanja: 'Such a move set the course of the Davidic monarchy in a new direction to reject the old policy of submission to Assyria, to reassert an independent Judean/Israelite state, to restore the lands and exiles that had formerly constituted the kingdom of the Davidic dynasty, and to point to the power of YHWH in the world as the author of events that would lead to an Israelite/Davidic restoration' (Sweeney 2001:197).

3.2.3 Habakuk

Met die lees van die boek Habakuk word dit gou duidelik dat bittermin verklap word omtrent die profeet self asook die historiese agtergrond van die boek. Boshoff, Scheffler en Spangenberg (2000:129) wys daarop dat die boek slegs noem dat Habakuk `n profeet was, maar dat die afleiding gemaak kan word dat hy dalk `n tempelprofeet was, omdat sy taalgebruik daarop dui dat hy goed bekend was met die liturgie van die tempel asook die profetiese milieu.

Dit is verder ook moeilik om `n definitiewe datum aan Habakuk se bediening te koppel, alhoewel Sweeney (2001:301) daarop wys dat navorsers oor die algemeen saamstem dat die boek die tydperk onmiddellik na die koningskap van Josia vooronderstel. Hierdie is natuurlik geen uitgemaakte saak nie en Boshoff, Scheffler & Spangenberg (2000:130) noem dat die datering wat aan Habakuk se profesie gegee word, sal afhang van hoe `n mens Habakuk 1:2-4 interpreteer. Hierdie verse kan eerstens verwys na die Assiriërs wat in 630 vC `n groot politieke mag gevorm het wat almal in die gebied bedreig het. Die verwysing na die Chaldeërs in Habakuk 1:6 dui op die opkoms van die Babiloniese Ryk wat op die voortgrond begin tree het in ongeveer 635 vC. Daarom, as die ‘goddelose’(1:4) sou verwys na die Assiriërs, dan het Habakuk opgetree tussen 635 en 612 vC met die val van Assirië.

Habakuk 1:2-4 kan egter ook verwys na Josia se opvolger Jojakim wat van 609 – 598 vC regeer het. In hierdie geval sou die Chaldeërs in vers 6 verwys na die Babiloniese bedreiging wat baie prominent was tydens Jojakim se koningskap (Boshoff, Scheffler & Spangenberg 2000:130). Selfs al sou ons die inhoud van die boek Habakuk koppel aan die koningskap van Jojakim, beteken dit nie dat Habakuk geensins `n rol (hoe gering dit ook mag gewees het) gespeel het tydens Josia se koningskap nie.

Die moontlikheid dat Habakuk waarskynlik wel `n ondersteuner van Josia se beleid was blyk heel duidelik uit die volgende opmerking van Sweeney: ‘In this regard, the book of Habakuk provides an important perspective on the Josianic period as it highlights the

sense of loss evident in Judah during this period...' (2001:301). Volgens Boshoff, Scheffler en Spangenberg (2000:130) het Habakuk hom sterk uitgespreek teen die ongeregtigheid wat in hierdie tyd geheers het. Ook Geisler (1998:260) noem dat Habakuk se boodskap van veroordeling gemik was op die gierige adelstand en die godsdienstige leiers wat skaamteloos die armes in Juda verdruk het. Hierbenewens het Habakuk God se beloftes oorgedra aan daardie getroues van Juda wat klaarblyklik ontsteld was omdat God nie tussenbeide getree het om toe te sien dat geregtigheid geskied nie (Geisler 1998:260). Alles in ag genome is dit dus nie moeilik om die onderliggende verlange na die glorietyl van Josia se heerskappy in Habakuk se boodskap te bespeur nie.

3.2.4 Jeremia

Anders as in die geval van Habakuk, is heelwat meer omtrent die profeet Jeremia bekend. Reeds in die aanhef van die boek Jeremia kan vasgestel word dat die profeet die seun van Hilkia, 'n priesterlike afstammeling uit die dorp Anatot in die stamgebied van Benjamin was. Jeremia 1:2 noem ook baie duidelik dat 'die woord van die HERE' gekom het tot die profeet in die dae van Josia, koning van Juda, en meer spesifiek in die dertiende jaar van sy regering. Jeremia se bediening in die dae van Josia word herhaal in Jeremia 3:6, 25:3 en in 36:2. Verder meld Jeremia 1:3 dat die profeet ook aktief was in die tydperk na Josia se koningskap tydens die regerings van Jojakim en Sedekia. Die belangrikste is egter dat Jeremia baie duidelik met Josia se koningskap verbind word.

Volgens Boshoff, Scheffler en Spangenberg (2000:131) is Jeremia tydens die koningskap van Manasse in ongeveer 650 vC gebore, en het hy vir die eerste keer as profeet opgetree in 627 vC tydens die dertiende regeringsjaar van Josia. Feinberg (1982:3) wys daarop dat die inhoud van Jeremia se boodskap sy volle ondersteuning vir Josia se hervormings verklap. So byvoorbeeld lê Jeremia sterk klem daarop dat 'n ware bekering en terugkeer tot God van kardinale belang is (Feinberg 1982:3).

Dat Jeremia inderwaarheid bewondering vir Josia gehad het, kan volgens Sweeney (2001:210) duidelik gesien word in Jeremia 22 waar die profeet veroordeling uitspreek

teen koning Jojakim, seun van Josia. Jeremia se godspraak teen Jojakim vergelyk hom met sy vader Josia, en Jeremia se hoë dunk van Josia blyk duidelik: ‘This brief reference to Josiah makes it clear that Jeremiah held Josiah in high regard, which makes it somewhat difficult to maintain that Jeremiah opposed Josiah’s reforms’ (Sweeney 2001:211).

Jeremia se profetiese aktiwiteite kan ingedeel word in vier periodes waarvan die laaste drie aan die tydperk voor die val van Jerusalem in 586 vC behoort. Die eerste periode het gestrek vanaf sy roeping in 627 vC tot 620 vC en het Josia se hervormings ingesluit. Jeremia 1 – 6 was die gevolg van hierdie tydperk. Van 620 vC tot en met 609 vC, het Jeremia `n tydperk van stilte beleef, en het hy eers weer tydens die regering van Jojakim geprofeteer (Boshoff, Scheffler & Spangenberg 2000:132). Dit is veral insiggewend dat Jeremia nie net aktief was tydens Josia se koningskap nie, maar dat hy juis aktief was in daardie tydperk van Josia se koningskap waarin die hervormings plaasgevind het.

Aangesien Jeremia 1 – 6 ontstaan het tydens die hervormingstydperk van Josia, is nadere bestudering van hierdie gedeelte baie belangrik, juis omdat dit moontlik lig kan werp op Jeremia se invloed op, of sy siening van Josia se hervormings. Met die lees van hierdie gedeelte word dit gou duidelik dat die omstandighede in Juda as onaanvaarbaar beskou word en dat terugkeer na God `n saak van dringendheid is. Die aantyging dat die volk God verlaat het en agter ander gode aangeloop het, kom telkemale sterk na vore inveral hoofstukke twee en drie. Jeremia 2:11 is `n goeie opsomming van die gedagtegang van hierdie twee hoofstukke: ‘Maar my volk het sy heerlikheid verruil vir wat geen voordeel bring nie’.

Die aantygings van afvalligheid word baie duidelik voorafgegaan deur `n berig van komende onheil: ‘Want kyk, Ek roep al die koninkryke van die noorde, spreek die HERE; en hulle sal kom, en hulle sal elkeen sy troon neersit by die ingang van die poorte van Jerusalem en teen al sy mure rondom en teen al die stede van Juda. En Ek sal my oordele oor hulle uitspreek, weens al hulle boosheid; dat hulle My verlaat het en vir ander gode

rook laat opgaan het en hulle voor die werke van hulle hande neergebuig het' (Jr 1:15-16).

Dit word baie duidelik gemaak dat die straf en onheil huis kom vanweë die afvalligheid. Selfs die reën word teruggehou (Jr 3:3). Jeremia se besorgdheid oor sy mense se afgodediens en ongeregtighede word ook vermeng met 'n oproep aan die mense om hulle tot God te bekeer asook beloftes dat Hy hulle sal herstel (Jeremia 3 – 4). Daarna volg die aankondiging van die komende onheil, aan die hande van die vyand wat opgerig word as straf vir hulle sonde en afvalligheid (Jeremia 4 – 6).

Volgens Feinberg (1982:2) het Jeremia se boodskap hom baie onpopulêr in Juda gemaak, ook by meeste van die konings wat ten tyde van sy bediening geheers het. Josia was egter nie een van hierdie konings nie, intendeel, soos wat duidelik uit die voorafgaande bespreking blyk, het Jeremia se boodskap en Josia se hervormings mekaar gekomplementeer. Jeremia sou positief wees teenoor Josia se hervormings, aangesien dit heel duidelik die oplossing vir Juda se geestelike afvalligheid was. Josia se hervormings was inderdaad 'n geleentheid om die volk te laat omdraai, terug na God toe. Sodoende sou die komende onheil, soos voorspel deur Jeremia, afgeweер word.

Dit wil ook voorkom asof Jeremia heelwat hoop gehad het dat Josia se hervormings nie alleenlik die gewenste, maar ook 'n blywende effek sou hê. Die feit dat Josia se hervormings egter geen blywende effek na sy dood gehad het nie, was vir Jeremia heel waarskynlik teleurstellend. Sweeney (2001:233) wys daarop dat Jeremia na die dood van Josia tot die gevolg trekking gekom het dat, Juda, net soos Israel, tot 'n val gebring sou word as straf vir hul rebellie teen Jahwe. Hy het deurentyd volgehou dat Juda en Jerusalem vernietig sou word deur 'n nasie uit die noorde, en die mense weggevoer word in ballingskap (Feinberg 1982:3).

3.2.5 Ander profete

Volgens Sweeney (2001:16) moet die invloed van die profetiese boeke, wat die tydperk voor Josia se koningskap verteenwoordig, nie uit die oog verloor word nie, juis vanweë die potensiële verband wat daar mag bestaan tussen hierdie boeke en Josia se hervormings. Dit spreek vanself dat profetiese denkwyses wat reeds in omloop was voor Josia se koningskap heel moontlik 'n invloed op Josia kon hê. Die profete wat in hierdie opsig ter sprake sou wees, is Hosea, Amos, Miga en dan veral Jesaja (Sweeney 2001:17). Dit is vervolgens dan ook nodig om aan hierdie profete aandag te gee ten einde te probeer bepaal in welke mate Josia dalk deur hulle beïnvloed is.

3.2.5.1 Hosea

Volgens die aanhef van die boek Hosea, was die profeet Hosea, die seun van Beëri, aktief tydens die regerings van Ussia, Jotam, Agas, Hiskia, almal konings van Juda, en Jerobeam, koning van Israel. As gevolg hiervan, is daar onder navorsers algemene eenstemmigheid, dat Hosea se boodskap gelees moet word teen die agtergrond van die opkoms van Assirië, asook die interne politiek en sosiale agtergrond van die noordelike koninkryk van Israel in die agste eeu vC (Sweeney 2001:256). Sweeney wys verder ook daarop dat verskeie verwysings in die boek van Hosea die bekommernisse van hierdie tydperk aanspreek.

Sweeney (2001:257) wys daarop dat alhoewel die struktuur van die boek Hosea problematies is, die boek tog baie duidelik 'n boodskap van oordeel uitdra teen die noordelike koninkryk van Israel en sy konings. Dan is daar ook sekere aspekte van die boek Hosea wat sterk ooreenkoms met Josia se hervormings baie jare later: 'It calls for Israel and Judah to be ruled by one Davidic monarch, and concludes with an appeal for Israel to return to YHWH, all of which appear as important elements in Josiah's attempts to reestablish Davidic rule over the former northern kingdom and thereby to reunite the original twelve tribes of Israel around the Temple in Jerusalem' (Sweeney 2001:257).

Die oproep vir Israel om tot Jahweh terug te keer, tesame met die gedagte aan eenheid onder `n Dawidiese monarg, hou die sleutel in tot die ontsluiting van die agtergrond van die samestelling van die boek Hosea. Sweeney (2001:270) is daarom dan ook van mening dat op grond hiervan, die afleiding gemaak kan word, dat die tydperk van die samestelling van die boek van Hosea op enige tyd tussen die leeftyd van die profeet Hosea en die heerskappy van Josia geraam kan word.

Die voorstanders vir die samestelling van die boek in die tyd van Josia, steun veral op die aspekte van Israel se terugkeer na Jahweh en `n enkele Dawidiese monarg as redes vir hul argument. Om egter spesifiek hierdie aspekte voor te hou as redes vir die samestelling van die boek in Josia se tydperk is volgens Sweeney (2001:270) ietwat twyfelagtig. Die rede hiervoor is daarin te vinde dat die streeke na `n enkele Dawidiese monarg en Israel se terugkeer na Jahweh nie uniek was tydens Josia se heerskappy nie. Hierdie gevoelens het al vroeër onder ander konings ook bestaan, en was veral sterk onder Hiskia se heerskappy (Sweeney 2001:270). Nietemin gee Sweeney (2001:272) toe dat dit steeds heel moontlik is dat die huidige vorm van gedeeltes van die boek Hosea tog `n produk kan wees uit Josia se heerskappy.

Volgens Boshoff, Scheffler en Spangenberg (2000:112) was die boek Hosea spesifiek gerig op Israel se godsdiens. Josia se hervormings was beslis ook sterk gefokus op die godsdiens van Israel. Daar is verder ook ooreenkoms tussen die tipe godsdienstige ideale van Hosea en Josia. In welke mate Josia deur Hosea beïnvloed is bly `n ope vraag, maar dit is duidelik dat Josia nie onbekend sou wees met die tipe sentimente wat vervat is in die boek Hosea nie. Die gevolg trekking kan dus eerder gemaak word dat Josia se hervormings moontlik aangevuur is nie alleen deur Hosea se boodskap nie, maar ook deur ander soortgelyke denkwyses van die tydperk.

3.2.5.2 Amos

Die profeet Amos, `n skaapboer uit Tekoa in die suidelike koninkryk van Juda, het sy boodskap gaan verkondig in Samaria en Bet-el in die noordelike koninkryk van Israel.

Die tydperk van sy optrede was gedurende die agste eeu vC, ongeveer tussen 762 en 750 vC, wat beteken dat hy aktief sou wees gedurende Jerobeam 2 (790-750 vC) se koningskap (Boshoff, Scheffler & Spangenberg 2000:107). Jerobeam se koningskap is gekenmerk deur vrede, stabiliteit, ekonomiese sukses en voorspoed in die Noordelike Koninkryk. Boshoff, Scheffler en Spangenberg (2000:108) wys daarop dat so `n tydperk van rykdom heel dikwels ook `n tydperk van sosiale ongeregtigheid is. Amos het homself huis teen sulke ongeregtighede uitgespreek.

Sweeney (2001:275) fokus op twee spesifieke aspekte van die huidige vorm van die boek Amos, aspekte wat albei heel insiggewend blyk te wees. Eerstens is daar die vraag na die teenwoordigheid van Amos, (‘n profeet uit die suidelike koninkryk van Juda), in die Noordelike Koninkryk. Die rede hiervoor is volgens Sweeney (2001:275) te vind in die feit dat Juda gedurende hierdie tydperk ‘n vasalstaat van die Noordryk was. Juda was verplig om jaarliks skatplig aan Israel te betaal, en Amos het klaarblyklik gegaan om ‘n gedeelte hiervan te bring: ‘The requirements for such tribute would explain Amos’ presence at the Beth-El altar, especially since he is self-described as a herdsman and dresser of sycamore trees, in that he came to bring a share of the Judean tribute due to Israel’ (Sweeney 2001:275). Binne hierdie konteks word Amos se heftige kritiek teen die rykies en magtiges goed verstaan. Amos het die gewoonte van die noordelike koninkryk van Israel, om swaar laste op die boere van Juda te lê, sterk veroordeel.

Die tweede aspek wat van belang is om uit te klaar, is Amos se teenwoordigheid by Bet-el. Volgens Sweeney (2001:275) spruit Amos se teenwoordigheid by hierdie heiligdom hoofsaaklik uit die feit dat die skatplig waarskynlik daar betaal moes word. Bet-el word dan ook die uiteindelike fokus van die boek. Die leser word geneem van ‘n algemene oorsig aangaande die straf van Israel se vyande, tot by die vernietiging van die altaar by Bet-el. Die vernietiging van die altaar is volgens Sweeney (2001:275) die hoogtepunt van die hele boek. Dit is dan ook hoogs insiggewend dat Amos se profesie rakende die vernietiging van die altaar by Bet-el, gestalte gekry het in Josia se hervormings (2 Konings 23:15). Daarin sien ons ‘n direkte verband tussen Amos en Josia.

Die belang van Amos as moontlike invloed op Josia hou egter nie by Bet-el op nie. Soos in die geval van Hosea, is daar ook in Amos sprake van sekere sentimente wat ooreenkoms te toon met aspekte van Josia se hervormings. Die boek se redevoering is ten gunste daarvan dat die Noordelike Koninkryk, en die altaar by Bet-el, vernietig moet word as straf vir die verwerping van Jahweh. Hierdie argument van Amos sou volgens Sweeney (2001:286) die grondslag lê vir Hiskia se pogings om Dawidiese gesag in die noorde te herstel. Hierdie gesamentlike toedrag van sake sou beslis ook relevant gewees het vir Josia se koningskap, en die moontlike invloed van Amos op Josia blyk duidelik uit die volgende aanhaling van Sweeney (2001:286): ‘This concern also would be relevant during the reign of Josiah in the late seventh century, as it would lend authoritative prophetic support to Josiah’s destruction of the Beth-El altar and his attempts to reassert Davidic authority over the territory of the former northern kingdom of Israel’.

3.2.5.3 Miga

Miga 1:1 plaas die profeet Miga, die Morastiet, in dieselfde tyd as die regerings van Jotam, Agas en Hiskia, konings van Juda, alhoewel die huidige vorm van die boek waarskynlik uit die periode net na die Babiloniese Ballingskap dateer (Sweeney 2001:287). Volgens Boshoff, Scheffler en Spangenberg (2000:120) was Miga ook `n tydgenoot van die profete Amos en Jesaja van Jerusalem, en was hy meestal aktief in die suidelike koninkryk van Juda. Daar is voorts ook aanduidings van `n verband tussen Miga en Jesaja, en dit is moontlik dat Miga `n dissipel van Jesaja was. Volgens Geisler (1998:248) is die boek Miga as’t ware `n tipe miniatuur van die boek Jesaja. Miga se profesieë dateer waarskynlik uit die periode tussen 730 tot 700 vC (Boshoff, Scheffler & Spangenberg 2000:121).

Soos sy tydgenote, het Miga ook die korruksie in die samelewing, wat aan die orde van die dag was, skerp gekritiseer. Hy het te velde getrek teen die rykes wat hul rykdom misbruik het, asook teen die geestelike leiers soos die priesters en profete wat hulle blind gehou het vir die ongeregtighede in die samelewing. Ook die heersers wat self skuldig was aan allerlei ongeregtighede het deurgeloop onder Miga se kritiek (Boshoff, Scheffler

& Spangenberg 2000:121). Volgens Gottwald (1987:375) het Miga persoonlike kennis gehad van die uitsetting van kleinboere, oneerlike besigheidspraktyke, korrupte priesters en profete, en `n koningshuis wat die verdrukking van die armes toegelaat het.

Volgens Sweeney (2001:300) sou die vroeëre vorm van Miga pertinent gewees het in die laat sewende eeu, die tydperk waarin Josia gepoog het om die Dawidiese staat te herstel in die nadraai van Assirië se verval. Verder sou Miga ook profetiese wettiging bied aan Josia se hervormingsprogram as die verwagte uitkoms van Jahwe se plan na die Assiriese verval (Sweeney 2001:300). Sweeney (2001:300) wys verder daarop dat `n scenario in Miga voorgehou word waarin die tekortkominge van die noordelike koninkryk van Israel die redes is vir die vernedering en potensiële vernietiging van Jerusalem en Juda. Eers wanneer die oorblyfsel van Jakob (die noordelike koninkryk van Israel) verenig word met Jerusalem, en dit onder die leiding van `n nuwe Dawidiese monarg, sal die Assiriese magte die hoof gebied kan word. Hierdie strekking van die boek Miga pas lynreg in met daardie aspekte van Josia se hervormingsprogram wat verband gehou het met die voormalige Noordryk.

Alhoewel Miga nie `n tydgenoot van Josia was nie, kan die ondersteuning wat sy boodskap aan Josia se hervormingsprogram gegee het nie misgekyk word nie. Met verwysing na Miga se sinspeling op eenwording van Israel en Juda onder `n nuwe Dawidiese monarg, merk Sweeney (2001:300) die volgende op: ‘The ramifications of such a message for Josiah’s program are clear. Josiah is the anticipated monarch of the book of Micah, who enables the scenario of reunification and restoration in Jerusalem to take place’. Die slothoofstukke van Miga, waarin geregtigheid vir Israel gevra word, en terselfdertyd ook Miga se vertroue uitbeeld dat Jahweh Israel sal herstel, is daarom dan volgens Sweeney (2001:300) duidelike rigtingwysers na Josia se heerskappy as die tyd waarin die herstel sal plaasvind.

Sweeney se skynbare identifisering van Josia as die messiasfiguur waarna verwys word in Miga, moet gesien word teen die agtergrond van die feit dat hy (Sweeney) sterk gefokus is daarop om Josia juis uit te beeld as `n messiasfiguur. Dit wil dus voorkom asof

Sweeney Josia voorhou as Miga se messias. So `n gevolgtrekking sal uiteraard radikaal verskil van die tradisionele siening dat hierdie gedeeltes in Miga na die ware Messias verwys en nie na Josia nie.

Wat egter wel van belang is in hierdie opsig is nie soseer die moderne verklaring van hierdie gedeeltes in Miga nie, maar hoe dit verstaan is in die tydperk van Josia se koningskap. Daar was reeds besonderse aspekte verbonden aan Josia se koningskap, soos die merkwaardige vonds van die wetboek en die aard van Josia se hervormings. Hierdie aspekte, gesien in die lig van Miga se boodskap rakende die Messias, kon heel verstaanbaar veroorsaak het dat Josia gesien sou word as `n, of selfs die messiasfiguur. Hoe dit ook al sy, Miga se bydrae tot die ondersteuning en bevordering van Josia se hervormingsprogram kan heel duidelik nie onderskat word nie.

3.2.5.4 Jesaja

Jesaja 1:1 identifiseer die profeet as die seun van Amos, en plaas sy aktiwiteit in die dae van Ussia, Jotam, Agas en Hiskia die konings van Juda. Jesaja, `n profeet uit Juda, was dus `n tydgennoot van Miga en Hosea (Gottwald 1987:377). Volgens Boshoff, Scheffler & Spangenberg (2000:122) het Jesaja in Jerusalem gewoon en gewerk, en was hy aktief tussen 740 en 700 vC. Dit beteken dat Jesaja onder andere werksaam was ten tyde van die val van die noordelike koninkryk van Israel voor die Assiriese magte in 722 vC, asook tydens die gevolglike onderdanigheid van Juda aan dieselfde wêreldmag.

Volgens Geisler (1998:243) was Jesaja `n geleerde man wat nie alleen kundig was in internasionale aangeleenthede nie, maar ook goed bekend met die koningshuis was. Te midde van groot spanning op die internasionale politieke gebied, het Jesaja steeds noue bande met die konings van Juda gehad, ten spyte van die feit dat hy gereeld hul optrede gekritiseer het. Jesaja se optrede teenoor Agas (Jes 7:3-25) en Hiskia (Jes 38:1-8), dui daarop dat hy noue bande met die koningshuis gehad het, en waarskynlik amptelik geassosieer is met die tempel en die koningshuis (Boshoff, Scheffler & Spangenberg 2000:122).

Vir die doeleindes van enige studie wat poog om Jesaja se invloed op Josia te bepaal, moet dit gespesifiseer word dat in hierdie opsig na Jesaja van Jerusalem verwys word. Hierdie is die wyderkende benaming van die profeet aan wie die eerste 39 hoofstukke van die boek Jesaja gekoppel is, en na wie die boek ook vernoem is. Die populêre tendens is om die boek Jesaja in drie hoofdele te verdeel. Die eerste 39 hoofstukke van Jesaja konsentreer op gebeure wat die Babiloniese Ballingskap voorafgaan. Jesaja 40-55 en 56-66 staan onderskeidelik as Deutero-Jesaja en Trito-Jesaja bekend, en is weer gefokus op gebeure gedurende en na die Ballingskap. Die gevolg trekking word dus gemaak dat ander skrywers vir Deutero- en Trito-Jesaja veantwoordelik was, en gevolglik word Jesaja self net gekrediteer met die eerste 39 hoofstukke. (Boshoff, Scheffler & Spangenberg 2000:122).

Jesaja se opdrag was om die vernietiging van die koninkryke van Israel en Juda aan te kondig. Die gronde vir hierdie aankondiging was te vinde in die heersers se blatante skending van die regte van die gewone mense, asook in hul blindelingse gejaagdheid na rykdom en politieke mag. Hierdie heersers het onskuldige bloed op hul hande gehad en boonop Jahweh se basiese vereistes vir sy volk verontagsaam. Hierdie situasie het veroorsaak dat beide Israel en Juda kwesbaar was en gevaar geloop het om deur Assirië vernietig te word (Gottwald 1987:377).

Volgens Boshoff, Scheffler en Spangenberg (2000:124) was Jesaja se boodskap gerig teen die omstandighede waaronder die Assiriese wêreldmag Juda en veral Jerusalem bedreig het. Jesaja het die feit beklemtoon dat God `n rol speel in die geskiedenis van individue sowel as nasies, en het die aandag gevvestig op die belangrike verband tussen geloof en politiek. Sleuteltermes in Jesaja se boodskap is onder andere die messias, die terugkeer van `n oorblyfsel van Israel, Sion, Assirië, bekering en volharding (Boshoff, Scheffler & Spangenberg 2000:124).

Dit is opmerklik dat `n aansienlike deel van Jesaja se boodskap spesifiek gerig was aan opeenvolgende konings en die elite van Jerusalem (Boshoff, Scheffler & Spangenberg 2000:124). Volgens Gottwald (1987:377) het Jesaja min of geen vooruitsig gesien van `n

verandering van hart onder die leierskap en dus geen moontlikheid van enige betekenisvolle hervormings. Dit was om hierdie rede dat Jesaja totale nasionale vernietiging aangekondig het. Jesaja se boodskap van verlossing staan egter sentraal in sy bediening: ‘He announced forthcoming salvation which God would accord his people in the midst of doom: God would let his anointed, the messiah, the new David, stand up and accord him power’ (Boshoff, Scheffler & Spangenberg 2000:125).

Gottwald (1987:377) wys daarop dat net soos Hosea, Jesaja aangedring het daarop dat `n hoopvolle toekoms net bereik kon word indien die bestaande verkeerde nasionale strukture heeltemal afgebreek sou word. Jesaja was van die oortuiging dat dit wat godsdiestig vereis is, ook polities prakties en korrek sou wees. In hierdie opsig word soms na Jesaja as ‘teopolities’ verwys. Gottwald (1987:377) beskryf hierdie benadering van Jesaja as volg: ‘Since Yahweh is lord of the world of nations, what is right for Judah to do will also be in the best national interests and will lead to the total welfare of the people’. Volgens Gottwald (1987:377) het Jesaja se siening van wat reg vir Juda sou wees neergekom op `n sterk strewe na binnelandse sosiale geregtigheid, gekoppel aan neutraliteit op internasionale gebied.

Soos in die geval van ander profetiese boeke wat reeds bespreek is, is dit ook by Jesaja heel duidelik dat die inhoud en boodskap (van die eerste 39 hoofstukke) `n stewige ondersteuningsbasis sou bied aan Josia en sy hervormingsprogram. Sweeney (2001: 255) is egter, net soos met Miga, van mening dat daar `n veel hechter band bestaan tussen Jesaja en Josia. Sweeney verduidelik dat Jahweh se verlossing van Jerusalem en die Huis van Dawid asook die vernietiging van Assirië die geprojekteerde uiteinde is van die godspraak aangaande Israel en Juda (Jesaja 5-12), die godspraak aangaande die nasies (Jesaja 14-27), asook die godspraak aangaande Jerusalem (Jesaja 28-32). Wat egter van belang is, is dat Sweeney van mening is dat al hierdie godsprake met Josia verbind kan word: ‘Altogether, they point to the reign of Josiah as the time of promise in which the oracles of Isaiah ben Amoz would be fulfilled. The prophet had looked forward to and predicted the reign of King Josiah’ (Sweeney 2001:255). Sweeney se beheptheid met Josia as messiasfiguur kom hierin dus weer sterk na vore.

Ons kan egter weereens, soos in die geval van Miga, eerder `n middeweg kies deur in ag te neem dat Josia heel moontlik deur sommige tydgenote as messiasfiguur gesien is op grond van profetiese boodskappe soos vervat in Jesaja. Om egter Josia te sien as daardie Messias waarvan Jesaja en Miga praat, maak eenvoudig glad nie sin nie. Soos wat uit latere bespreking sal blyk, het Josia se hervormings nie die hele volk se ondersteuning gehad nie, en boonop het die hervormings nie `n blywende effek na sy dood gehad nie. Hierdie toedrag van sake strook glad nie met die impak wat `n behoorlike messiasfiguur sou hê nie.

4. Verbondsboek en hervorming

4.1 Die ontdekking van die wetboek

Met die lees van Josia se verhaal in Konings en Kronieke, word dit gou duidelik dat die wetboek wat in die tempel deur die hoëpriester Hilkia gevind is, van kardinale belang is. Daar word nie uitgebrei oor die redes waarom die wetboek huis in hierdie tyd gevind is nie. Die afleiding kan gemaak word dat die wetboek dalk in onbruik geraak het onder Josia se onmiddelike voorgangers (Manasse en Amon). In so `n geval kon die wetboek dalk gestoor of selfs versteek gewees het in die tempel totdat dit baie jare later weer deur Hilkia ontdek is. Wat ook al die geval was, dit blyk heel duidelik dat die wetboek naas Josia so te sê sentraal in die verhaal staan, en huis nie vanweë die hoeveelheid verwysings daarna nie, maar omdat dit ooglopend rigtinggewend was vir Josia se koningskap en hervormings.

Dit wil voorkom asof die ontdekking van die wetboek `n taamlike opskudding in godsdiensstige- en regeringskringe veroorsaak het. Josia self het volgens beide weergawes van die Bybelse verhaal sy klere geskeur toe die wetboek aan hom voorgelees is (2 Kn 22:11 & 2 Kr 34:19). Hierna het hy dadelik `n afvaardiging na die profetes Hulda gestuur om die HERE te raadpleeg. Volgens die weergawe van die verhaal in 2 Konings 22, vind Josia se hervormings na hierdie ontmoeting met Hulda plaas, dus nadat die wetboek

gevind is. Dit wil dan hier ook voorkom asof Josia sy hervormings van stapel gestuur het juis as gevolg van die wetboek se ontdekking.

Hierteenoor meld die ander weergawe van die verhaal in 2 Kronieke 34 dat die wetboek eers gevind is in die agtende jaar van Josia se regering (v 8), maar dat hy reeds in die twaalfde jaar van sy koningskap met sy hervormings begin het (v3). Hierdie weergawe bemoeilik dus `n poging om Josia se hervormings direk met die ontdekking van die wetboek te verbind. Provan, Long en Longman (2003:275) kom dan ook tot die gevolg trekking dat die presiese verband tussen die ontdekking van die wetboek en Josia se hervormings onduidelik bly.

Dit kan egter nie as vanselfsprekend aanvaar word dat die wetboek (volgens die weergawe in Kronieke) nie verband gehou het met Josia se (reeds bestaande) hervormings nie. Inteendeel, dit wil voorkom asof die wetboek se ontdekking die hervormings verder versterk het. `n Moontlike bewys hiervan is 2 Kronieke 35:6, waar dit blyk dat Josia opdrag gee om die pasga te hou na aanleiding van ‘die woord van die HERE deur die diens van Moses’. Hierdie ‘woord van die HERE’ verwys heel waarskynlik na die wetboek wat vroeër gevind is. Voorts was die pasga hier ter sprake volgens 2 Kronieke 35 `n groot en besonderse geleentheid in Jerusalem. `n Belangrike deel van Josia se hervormings was juis die sentralisasie van aanbidding, iets wat beslis `n hupstoot met so `n skouspelagtige geleentheid sou kry.

Althann (1992:1016) verklaar die skynbare teenstrydigheid tussen Konings en Kronieke met betrekking tot die fonds van die wetboek op `n interessante wyse. Hiervolgens was die idee agter die Kronieke weergawe om Josia se hervormings wyer te versprei sodat die tema van beloning vir regverdigheid meer effekief geïllustreer kon word: ‘The law book itself functions as a reward for Josiah’s faithfulness as well as an encouragement to further obedience. In addition, because Josiah responds to the book’s demands, he is told by the prophetess Huldah that he will not witness the destruction of Jerusalem but will die in peace’ (Althann 1992:1016).

4.2 Wat presies was die wetboek?

Verskillende interpretasies van die bogenoemde versgedeelte in 2 Kronieke 35 sal noodwendig verskillende definisies van die term ‘wetboek’ tot gevolg hê. So byvoorbeeld kan die afleiding gemaak word dat verwys word na die Pentateug as geheel, of na een van die boeke daarin of dalk selfs gedeeltes daarvan. Dit is dus eerstens baie belangrik om te bepaal wat presies die wetboek was wat gevind is en in welke mate, indien enige, dit bygedra het tot Josia se hervormings.

Alhoewel daar verskeie verskillende opinies bestaan rakende die aard van die wetboek, blyk die populêre neiging ten gunste van Deuteronomium of ten minste gedeeltes daarvan te wees: ‘On one point there is general but not universal agreement: the content of the book of the law was identical or related in some way to portions of our present book of Deuteronomy’ (Miller & Hayes 1986:394). Volgens Gottwald (1987:371) was die wetboek ongetwyfeld die een of ander vorm van die wette in Deuteronomium. Boshoff, Scheffler en Spangenberg (2000:125) verwys meer spesifiek na ‘n baie sterk teorie dat die wetboek die basiese versameling wette was, met ander woorde die sogenaamde ‘Verbondsboek’ wat Deuteronomium 12-26 bevat het.

Sweeney (2001:12) bevestig dat navorsers so te sê eenparig is daarin dat die wetboek beslis met Deuteronomium, of ten minste ‘n vroeëre weergawe van die boek, vereenselwig moet word. Die rede hiervoor lê volgens hom in die ooreenkoms tussen Josia se hervormings en die opdragte vervat in Deuteronomium. Ook Jagersma (1982:168) sien ‘n sterk verband tussen Josia se hervormings en die inhoud van die wetboek: ‘It has been generally assumed that the book of the Torah referred to in 2 Kings 22 and 2 Chronicles 34 broadly corresponded with the book we know as Deuteronomy. The fact that many of the measures taken by Josiah was after the discovery of this book strongly suggest its contents is the chief support for this view’.

Miller en Hayes (1986:394) wys daarop dat dit hoogs onwaarskynlik is dat die wetboek wat in die tempel gevind is, Deuteronomium in sy huidige vorm was. Die rede hiervoor is

dat Deuteronomium blykbaar deur verskeie fases van samestelling gegaan het, en dat die huidige vorm geredigeer is in die lig van die Babiloniese ballingskap. Gedagtg aan die feit dat pogings om die geskiedenis van die ontwikkeling van Deuteronomium te skets, uiteraard gepaard sal gaan met spekulasié, gaan Miller en Hayes (1986:394) van die vooronderstelling uit dat die vroegste versameling van die Deuteronomistiese materiaal, saamgestel is vir die ondersteuning van Hiskia se hervormingsprogram, of as gevolg daarvan ontstaan het. Hierdie vroeëre versameling sou basies uit die inhoud van die huidige Deuteronomium 12 – 26 bestaan (Miller & Hayes 1986:394).

Volgens Boshoff, Scheffler en Spangenberg (2000:125) is die Verbondsboek in die tempel gehou sedert die tyd van Hiskia (701 vC), en het die boek sy oorsprong waarskynlik in die Noordryk (Israel) gehad, selfs al voor die val van Samaria in 722 vC. In die Noordryk was daar `n antieke heiligdom by Sigem wat gedien het as `n sentrum waar sekere historiese tradisies van Israel met groot sorg opgepas is. Na die val van Samaria het van die vlugtelinge met hul godsdienstige materiaal hul heenkome in Jerusalem gevind. Hier is die materiaal ingesluit by die tempeltradisies van Jerusalem en sodoende is die Noordelike tradisies hersien. Die dokument wat hieruit ontstaan het, bekend as die Deuteronomiese kode of Proto – Deuteronomium, het waarskynlik die basis gevorm van die dokument (of wetboek) wat gedurende Josia se koningskap in die tempel gevind is. Dit was hierdie dokument wat dan ook geleid het tot `n volledige godsdienstige hervormingsprogram in Juda. Hierdie dokument is dan ook later ingewerk in die boek van Deuteronomium (Boshoff, Scheffler & Spangenberg 2000:114).

4.3 Josia se hervormings

4.3.1 Agtergrond

Josia het volgens Bybelse gegewens die uitsonderlike reputasie gehad as `n koning sonder gelyke: ‘En voor hom was daar geen koning soos hy nie wat hom tot die HERE bekeer het met sy hele hart en met sy hele siel en met al sy krag volgens die hele wet van Moses, en na hom het nie een soos hy opgestaan nie’ (2 Kn 23:25). Hierdie besondere

eerbetoon hou ongetwyfeld sterk verband met die aard van sy hervormings: ‘... by Josiah who, in contrast to Amon, receives considerable attention in our biblical sources and is considered by the biblical authors as one of Israel’s most important kings, because of his religious policy’ (Provan, Long & Longman 2003:275).

Miller en Hayes (1986:378) wys daarop dat elke koning van beide Israel en Juda geëvalueer is aan die hand van hul godsdiensstige hervormings en dat die waarmerke in Josia se heerskappy as die kriteria hiervoor gedien het. Waar sommige konings, soos Manasse, ‘gedoen het wat verkeerd was in die oë van die HERE’ deur die hoogtes te bou, altare op te rig vir die Baäls en heilige boomstamme te maak, het Josia ‘gedoen wat reg was in die oë van die HERE’ deur die hoogtes af te breek, altare om te gooい en die heilige boomstamme te vernietig.

Josia se optrede herinner hierin sterk aan Hiskia: ‘He (Josiah) clearly possessed the faith of his great-grandfather, Hezekiah’ (Geisler 1998:144). Gottwald (1987:371) wys tereg daarop dat Josia in staat was om die program van nasionale reiniging en uitbreiding wat Hiskia begin het, nog verder vorentoe te neem. Dit wil voorkom asof daar dus ooreenkoms tussen die hervormings van Hiskia en Josia was wat nie misgekyk moet word nie. Ten einde `n moontlike verband tussen hierdie twee konings se hervormings te kan identifiseer, is dit dus nodig om ook kortlik aan Hiskia se hervormings aandag te gee.

Volgens Shanks en Meinhardt (1996:57) het die hervormings van beide Hiskia en Josia plaasgevind binne `n tydperk waarin ander lande van die antieke Nabye Ooste ook besig was met hervormings wat gemik was op die herlewning van klassieke geloof en tradisies. In Juda is hierdie internasjonale tendens uitgedruk in `n deurlopende hervormingsbeweging tussen die laat agste eeu en vroeë sesde eeu vC. Hierdie beweging het wel by tye getaan, maar by ander tye weer oplewing getoon. Ten tyde van Hiskia en Josia se regeringstydperke het hierdie beweging sy hoogtepunt bereik en permanente uiting gekry in die Deuteronomistiese literatuur (Shanks & Meinhardt 1996:58).

Hiskia was `n regverdige en diep godsdienstige man. Hy is aan die begin van sy koningskap bygestaan deur die profeet Miga, wat hom geleid het om `n program van godsdienstige hervorming in te stel wat ten doel gehad het om die godsdienstige beleid van sy vader om te draai, en die invloed van Baäl-aanbidding uit te roei in Juda (Harrison 1970:234). Wat sy godsdienstige hervorming betref, het Hiskia baie meer gedoen as enige van sy voorgangers. Hy het die hoogtes, waar heidense seremonies gehou is, afgeskaf en alle kultiese voorwerpe, wat dalk enige heidense betekenis gehad het, vernietig (Harrison 1970:234). Selfs die koperslang, wat Moses gemaak het en wat in die tempel bewaar is, het Hiskia vernietig (2 Kn 18:4). Hierdie koperslang was vir honderde jare onder die Israeliete gewees, ook tydens die regerings van ander ‘regverdige’ konings soos Dawid en Salomo. Die koperslang het egter vir die mense van Juda `n bykomende voorwerp van aanbidding geword en is daarom deur Josia vernietig (Geisler 1998:141).

Volgens 2 Kronieke 29 – 32 het Hiskia sy hervormings in die eerste jaar van sy regering begin. Gemotiveer deur die siening dat die antieke godsdienst van Israel nie meer so nougeset beoefen is nie, het Hiskia bevel gegee dat die Tempel van Jahwe herstel en gereinig word (Shanks & Meinhardt 1996:58). Dit is opgevolg deur die viering van `n ware nasionale pasga, die eerste sedert Salomo se koningskap (2 Kr 30:26). Hierna het Hiskia se onderdane die platteland inbeweeg en die klippilare, heilige boomstamme, hoogtes en altare vernietig. Volgens 2 Kronieke 31:1 was hierdie optrede nie net beperk tot Juda nie, maar het dit ook plaasgevind in Efraim en Manasse. Hiskia se hervormings het dus gestrek tot in die gebied van die voormalige noordelike koninkryk van Israel. Dit toon sterk ooreenkoms met soortgelyke optrede deur Josia ten tyde van sy eie hervormingsprogram baie jare later.

Hiskia se optrede in die voormalige Noordelike Koninkryk van Israel moet ook gesien word teen die agtergrond van die val van daardie Ryk. Volgens Weinfeld (1992:178) het die mense van die Noordryk in hierdie tydperk (na die val van Israel) aangetrokke gevoel tot Jerusalem en die godsdienstbeoefening aldaar. Die voormalige haatgevoelens en onenigheid tussen Israel en Juda het verdwyn en plek gemaak vir `n soort simbiose. Hiskia het hierdie toedrag van sake gunstig benut deur die bevolking van die noorde

nader aan Jerusalem te lok. Weinfeld (1992:178) wys daarop dat alhoewel hierdie gebeure deur sommige as blote fiksie afgemaak word, daar nou argeologiese bevestiging hiervoor bestaan.

Die gevolg van hierdie bevolkingsverskuiwing was natuurlik dat Jerusalem asook Juda as geheel uitgebrei het soos nooit vantevore nie (Weinfeld 1992:178). Hierdie hele situasie sou dit uit die aard van die saak vir Hiskia baie makliker gemaak het om sy hervormings uit te brei tot in die gebied van die voormalige Noordelike Koninkryk. Volgens Weinfeld (1992:178) was die tydperk van Hiskia se koningskap `n tyd van groot gebiedsuitbreiding vir Juda. Hierdie uitbreiding het nie alleenlik die gebied van die voormalige Israel geraak nie, maar ook die gebied van die Filistyne, asook Ammon, Moab en Edom.

Shanks en Meinhardt (1996:59) wys daarop dat die weergawe van Hiskia se hervormings soos beskryf in 2 Konings 18:1-8 heelwat korter is as die Kronieke-weergawe. Alhoewel daar in die Koningsweergawe erkenning gegee word aan Hiskia vir onder andere die afskaffing van die hoogtes, word die eintlike hervormings aan Josia gekoppel, en word Josia se hervormings baie meer breedvoerig in Konings beskryf. Volgens Shanks en Meinhardt (1996:59) gee historici gewoonlik voorkeur aan Konings bo Kronieke in gevalle waar daar `n skynbare teenstrydigheid tussen hierdie twee boeke is.

Hierdie reël geld ook in gevalle waar daar `n verskil in beklemtoning is, soos in hierdie geval met die verhale van Hiskia en Josia. Die rede vir hierdie gebruik is hoofsaaklik omdat Konings `n baie ouer bron as Kronieke is, en Kronieke openlik steun op die verhaal en taalgebruik van Konings. Shanks en Meinhardt (1996:59) is egter van mening dat in hierdie spesifieke geval van Hiskia en Josia, daar goeie rede bestaan om die Kroniekskrywer se sienswyse te aanvaar:

The Kings account was probably written by a historian commissioned by Josiah, who would have emphasized the contribution of his royal patron. Archaeology, moreover, has shown that many of the civil and political changes associated with

the centralization of the cult in Jerusalem probably took place during Hezekiah's reign, when Jerusalem itself underwent a major expansion.

Alles in ag genome, is daar dus heelwat ooreenkomste tussen Hiskia en Josia. Hulle word beide as koning baie hoog aangeskryf ten spyte van sigbare voorkeure soos wat in die voorafgaande paragraaf bespreek is. Beide Hiskia en Josia se gewildheid by die skrywers van Konings en Kronieke is hoofsaaklik te wyte aan hul godsdienstige oortuigings en hul getrouheid aan die wet van die Here: 'Hezekiah is indeed the 'new David' for one of the authors of Kings, just as Josiah is for redactor 2, who imitates his predecessor in likening several kings to David, but then always in combination with an evaluation of their 'faithfulness to the law of Moses' (Eynikel 1996:111). Hierbenewens is daar ook baie ooreenkomste tussen Hiskia en Josia se onderskeie hervormingsprogramme. Dit wil inderdaad voorkom asof Hiskia, deur sy hervormingsprogram, die grondslag gelê het vir Josia se hervormings baie jare later.

4.3.2 Die omvang van Josia se hervormings

Josia se hervormings was `n proses wat in fases ontvou het. Volgens Gottwald (1987:371) word die siening algemeen gehuldig dat die Deuteronomistiese geskiedwerk verskeie fases in die hervormingsproses saamgepers het. Hierdie fases kan gerekonstrueer word as `n opeenvolging van omvattende stappe. Eerstens was daar die reiniging van die tempel in Jerusalem gevvolg deur die reiniging van die omliggende heilige plekke in Juda. Hierna volg die ontdekking en publieke bekendstelling van die wetboek tesame met `n besluit om aanbidding te sentraliseer in Jerusalem deur die omliggende heiligdomme te sluit. Laastens moes die reiniging en sentralisasie uitgebrei word na alle nuut beheerde gebiede in die kusvlakte en verder noordwaarts tot in Samaria en selfs ook Gilead en Galilea. Hierdie laasgenoemde uitbreiding na ander gebiede is hoofsaaklik moontlik gemaak weens die feit dat Josia se koningskap saamgeval het met die verval van die Assiriese ryk.

Volgens Miller en Hayes (1986:401) is dit egter hoogs onwaarskynlik dat Josia sy grense uitgebrei het en godsdienstige heiligdomme buite Juda gereinig het. Volgens hulle was die enigste uitsondering hierop Bet-el, en sou Josia hoogstens sy grens `n paar myl noordwaarts geskuif het om Bet-el in te sluit. In teenstelling hiermee is Provan, Long en Longman (2003:276) egter van mening dat daar `n gulde geleentheid bestaan het vir Josia om sy aktiwiteit na die noorde uit te brei. Die redes hiervoor was huis daarin geleë dat Assirië ten tyde van Josia se hervormings sy hande vol gehad het met probleme van ander moondhede, veral Babilonië, en dat Juda se moontlike gebiedsuitbreiding hul min kon skeel: ‘Palestine was far from the center of events throughout the period, and whatever is true of Assyrian influence there in the period from 639 to 630 B.C., it is reasonably clear that after 630 B.C. Assyria was little interested in or capable of exercising effective control’ (Provan, Long & Longman 2003:276).

Jagersma (1982:168) wys in hierdie opsig daarop dat die gebeure wat plaasgevind het in Juda gedurende Josia se koningskap, nie geskei kan word van die situasie op internasionale gebied nie. Die wurggreep van oorheersing wat Assirië op die ander lande van die antieke Nabye Ooste gehad het, was reeds aan die verswak toe Josia koning geword het. Gebeure wat hiertoe bygedra het was onder andere die Skithiërs se inval van Sirië wat die Assiriese mag aansienlik verswak het. Hierbenewens moes Assirië ook gereelde opstande in Babilonië onderdruk. Dit het alles daartoe bygedra dat Assirië stelselmatig verswak het en sodoende nie die Babiloniese inval van Nineve in 612 vC die hoof kon bied nie (Jagersma 1982:167). As gevolg van die internasionale situasie, kan die tydperk van Josia se koningskap dus gesien word as `n oorgangsfase tussen Assiriese en Babiloniese oorheersing, `n tydperk waarin Juda so te sê vry was van buitelandse oorheersing (Jagersma 1982:168).

Hierdie nuutgevonde vryheid wat Juda ervaar het tydens die oorgangsfase tussen Assiriese en Babiloniese oorheersing, was klaarblyklik `n dryfveer wat aanleiding gegee het tot `n gedeelte van Josia se hervormings, en meer spesifiek die eerste gedeelte daarvan. In oorsig van die Bybelse gegewens, sien ons dat Josia in reaksie op die vonds van die wetboek en die gepaardgaande raadpleging van die profetes Hulda, eerstens al die

oudstes van Juda en Jerusalem byeenroep en die woorde van die verbondsboek vir hulle lees (2Kn 23:2 & 2 Kr 34:30). Hierna word `n verbond met die HERE gesluit by hierdie selfde geleentheid. Dan volg die vernietiging en verwydering van alle kultiese simbole wat verband gehou het met die Assiriese oorheersing, of as gevolg daarvan ontstaan het.

Miller en Hayes (1986:398) noem verskeie voorbeelde waarin sekere van Josia se hervormings spesifiek gemik was daarop om die Assiriese invloed op Israelitiese godsdiensbeoefening te verbreek. Eerstens is die afgodspriesters, wat deur die konings van Juda aangestel is om op die hoogtes diens te doen, uitgeroei (2Kn 23:5). Hierna is die Asjera uit die tempel geneem, verbrand, tot stof gemaal en die stof oor die begraafplaas gestrooi (2 Kn 23:6). Daarna is die kwartiere van die manlike prostitute wat in die tempel-area gebou was, waarin daar ook tente geweef is vir Asjera, afgebreek (2 Kn 23:7). Perde (waarskynlik standbeelde en nie regtes), wat deur vorige konings opgedra is aan die son en buite die tempel geplaas is, is ‘uitgeroei’ en die waens van die son met vuur verbrand (2 Kn 23:11). Afgodsaltare wat deur vorige konings van Juda gemaak is, is ook vernietig (2 Kn 23:12). Volgens Jagersma (1982:168) was hierdie deel van Josia se hervormings ongetwyfeld aangehelp deur die feit dat die volk weer onafhanklik van Assirië wou wees.

Daar moet volgens Jagersma (1982:168) `n onderskeid getref word tussen daardie hervormings van Josia wat verband hou met Assirië, en die besorgdheid om aanbidding te sentraliseer. Dit is dan juis ook laasgenoemde wat gesien moet word as die ware hervormings (Jagersma 1982:169). Die einddoel van die sentralisasie van aanbidding was dat Jerusalem sou dien as die enkele en wettige plek van aanbidding. Om dit te verwesenlik moes al die plekke waar geoffer is, insluitend Bet-el (2 Kn 23:15), vernietig of ontheilig word. Ook die tempel in Arad, wat sedert die tyd van Salomo in gebruik was, is vernietig (Jagersma 1982:169). Die gedagte van die sentralisasie van aanbidding kom volgens Jagersma (1982:169) sterk na vore in Deuteronomium (spesifiek Dt 12) asook in die Deuteronomistiese geskiedwerk.

Volgens Miller en Hayes (1986:399) het die gedagte van sentralisasie van aanbidding reeds in die dae van Hiskia na vore gekom. Dit wil egter voorkom asof Hiskia en Josia se redes vir en benaderings tot hierdie stap verskil het. Vir Hiskia was die sentralisasie van aanbidding `n defensiewe beweging, met die doel om Jahwisme ten nouste met Jerusalem te verbind, sodat die volk lojaal sal veg om die koninklike stad te beskerm (Miller & Hayes 1986:399). Die situasie was egter anders onder Josia se heerskappy. Volgens Miller en Hayes (1986:399) sou die priesters in Jerusalem hul eie redes gehad het waarom hulle ten gunste van sentralisasie sou wees. Die strewe na sentralisasie het dus onder Josia nie gegaan oor nasionale verdediging nie, maar meer oor godsdienstige doelwitte.

Volgens Miller en Hayes (1986:399) beklemtoon die materiaal in Deuteronomium 12 die sentralisasie van aanbidding, en maak dit voorsiening vir sekere veranderinge wat kan ontstaan as gevolg daarvan. Die vernietiging van ander plekke van aanbidding word byvoorbeeld beveel, en voorsiening word gemaak vir priesters van ander heiligdomme om na die plek te kom wat Jahwe sal kies, en om daar diens te verrig in die Naam van Jahwe. Wat egter as eienaardig beskou kan word is die feit dat so `n drastiese stap soos die sentralisasie van aanbidding soos voorgeneem in Deuteronomium, so min aandag kry in die verhaal van Josia se hervormings in Konings.

Volgens Miller en Hayes (1986:399) is hierdie toedrag van sake nog meer verbasend as in ag geneem word dat die samestellers van die materiaal van Konings verbind was tot die theologiese konsep van sentrale aanbidding in Jerusalem. Miller en Hayes (1986:399) verduidelik die moontlike rede hiervoor as volg: ‘The vagueness of 2 Kings on the centralization aspects perhaps suggests that the concept of centralized worship was regarded, even in Josiah’s day, as a rather idealistic concept and that the royal attempt to enforce the program of centralization was compromised from the beginning’.

Althann (1992:1017) is van mening dat die hoogtepunt van Josia se hervormings die viering van die pasga was (2 Konings 23:21-23 en 2 Kronieke 35:1-19). Hierdie pasga wat op bevel van Josia gehou is, was duidelik baie spesiaal: ‘So `n pasga soos die is in

Israel nie gehou van die dae van die profeet Samuel af nie, en al die konings van Israel het nie so `n pasga gehou as wat Josia en die priesters en die Leviete en die hele Juda en Israel wat aanwesig was, en die inwoners van Jerusalem gehou het nie' (2 Kronieke 35:18). Die implikasie van Josia se bevel rakende die pasga, was dat die pasga, wat eie was aan die familiekring, nou gesentraliseer was by die tempel. Volgens Althann (1992:1017) was hierdie stap `n Jahwistiese reaksie teen kinderoffers, `n gebruik wat in die omgewing beoefen is. Interessant genoeg herinner hierdie viering van die pasga sterk aan die pasga wat Hiskia gehou het. Weereens word Josia dus in dieselfde unieke klas as sy voorganger Hiskia geplaas.

4.3.3 Gevolge van die hervormings

Die sentralisasie van aanbidding het volgens Jagersma (1982:169) verreikende gevolge ingehou vir die priesters wat by al die ander plekke van aanbidding diens gedoen het. Hulle mag byvoorbeeld nie diens gedoen het by die sentrale heiligdom nie, alhoewel hulle klaarblyklik vergoed is uit die inkomste van hierdie tempel (2 Kn 23:9). Hierdie priesters is ook nou beskou as `n laer klas in die godsdienstige orde: 'From now on their specific title was that of Levite, and the name 'priest' was reserved for those who were connected as priests with the Jerusalem temple, and for their descendants' (Jagersma 1982:169). Hierdie toedrag van sake was volgens Jagersma waarskynlik net van toepassing op die priesters van aanbiddingsplekke in Juda. Josia was moontlik veel strenger met die priesters in Israel. So byvoorbeeld lees ons in 2 Konings 23:15-20 dat die priesters in Bet-el en Samaria doodgemaak is. Dit dui volgens Jagersma daarop dat Josia politiese sowel as godsdienstige doelwitte met sy hervormings gehad het.

Volgens Provan, Long en Longman (2003:275) beeld beide Konings en Kronieke vir Josia uit as `n koning wat `n suiwer vorm van Jahwisme nagejaag het, `n Jahwisme wat inlyn met die wet van Moses was. Josia se onderdane het egter nie noodwendig hierdie selfde siening gehuldig nie. Assiriese invloed het te verstane `n negatiewe effek gehad op die Israeliete se godsdienstoefening. Dit tesame met die feit dat Josia se voorgangers Amon en Manasse, wat onderskeidelik twee en vyf-en-vyftig jaar regeer het, volgens die

boeke van Konings en Kronieke taamlike goddelose konings was, het waarskynlik daartoe bygedra dat die volk nie huis ingestel sou wees op Jahwistiese sentemente nie.

Alhoewel Josia se hervormings op die oog af die gewenste uitwerking gehad het, wil dit voorkom asof daardie effek op die langtermyn (na sy koningskap) nie blywend was nie. So byvoorbeeld wys Jagersma (1982:169) daarop dat die afskaffing van die hoogtes heel duidelik nie die algemene goedkeuring van die volk weggedra het nie. Die bewys hiervan kan gesien word daarin dat die plaaslike plekke van aanbidding gou weer in gebruik gekom het na Josia se dood.

Jagersma (1982:169) vind dit ook insiggewend dat ons eintlik niks meer hoor omtrent Josia se hervormings in die verhale van sy opvolgers nie. Dit dwing mens in 'n mate om tot die gevolgtrekking te kom dat die hervormings nie die hernuwing gebring het soos wat gehoop is nie: 'That must lead us to conclude that in the religious sphere – and along with that, in all its political and social consequences – in the long run, the reformation did not bring any substantial renewal' (Jagersma 1982:169). Die probleem lê dus daarin dat Josia se hervormings inderwaarheid saam met hom graf toe is, en nie voortgeleef het onder die regerings van sy opvolgers nie.

Daar blyk volgens Jagersma (1982:169) twee waarskynlike redes hiervoor te wees. Eerstens was die hervormings te veel van bo af voorgeskryf, met ander woorde die koning veral, waarskynlik aangemoedig deur al die priesters in Jerusalem, was daaragter. Die essensie van hierdie rede behoort nie noodwendig as negatief beskou te word nie, aangesien dit huis voordeilig is as hierdie groepe te vinde is vir positiewe hervorming. Die probleem blyk eerder daarin te lê dat dit net te veel van bo af gekom het en nie huis aanklank onder die mense gevind het nie.

Die tweede rede was dat die politieke situasie, spesifiek op die internasionale gebied, teen die hervormings was. Teen die einde van Josia se koningskap was die politieke situasie reeds heelwat anders. Volgens Provan, Long en Longman (2003:276) is Josia se opvolger Joahas (ook bekend as Sallum) kort na Josia se dood deur Farao Nego ontbied na Ribla,

waar die koningskap hom ontneem is. Sy broer Eljakim is aangestel as nuwe koning deur Farao Nego. Nego het Eljakim se naam verander na Jojakim en `n groot skatplig van Juda geëis. Kort hierna het Nebukadnesar opgetrek en die hele gebied geannekseer.

Indien Josia se opvolgers dus enigsins planne gehad het om voort te gaan met sy hervormings, sou Egipte en Babilonië se optrede sulke planne in die kiem smoer. Josia se opvolgers moes weereens aanpas en hulself onderwerp aan `n nuwe wêreldmag in die vorm van Babilonië. Jagersma noem laastens ook nog `n bykomende rede wat volgens hom heel moontlik die hoofoorsaak van die mislukking van die hervormings was: ‘The Old Testament accounts certainly do not give us the impression that this was a real ‘religious revival and renewal’. On the contrary, they show that there was an attempt in both the court and the temple in Jerusalem to use the reform to gain more power and influence’ (1982:170).

Hierdie laasgenoemde rede sinspeel dus op die bestaan van `n sterk verskuilde agenda agter die hervormings, `n ietwat eensydige aantyging wat nie alleen afbreuk aan die verhaal doen nie, maar ook die Goddelike intensie met die hervormings miskyk. Dit blyk daarom dat een baie belangrike rede waarom Josia se hervormings nie voortgeleef het nie, oor die hoof gesien word: ‘He was the last of the godly kings of Judah’ (Geisler 1998:144). Indien Josia `n Godvresende opvolger gehad het wat ingestel was op die voortsetting van Jahwisme, sou die hervormings ongetwyfeld voortgegaan het ten spyte van die opposisie. Daar moet egter toegegee word dat die feit dat Babilonië teen daardie tyd die nuwe wêreldmag was, beslis teen die hervormings sou tel. In so `n geval moet ook net onthou word dat Hiskia ook te staan gekom het teen `n mag wat onstuitbaar gelyk het, maar steeds is hy verlos uit hul kloue.

5. Josia en die Deuteronomistiese Geskiedenis

Soos wat reeds in hierdie verhandeling (bl 48) aangedui is, kan die gevolg trekking gemaak word dat die wetboek, wat ten tyde van Josia se koningskap in die tempel gevind

is, die een of ander vorm van Deuteronomium was. Hierdie siening word dan ook verder versterk deur die feit dat die aard van Josia se hervormings, soos byvoorbeeld die sentralisasie van aanbidding, aspekte is wat sterk na vore kom in Deuteronomium en die Deuteronomistiese Geskiedwerk. Hierbenewens is ook verwys na die feit dat sommige navorsers van mening is dat Josia voorkeurbehandeling gekry het van die skrywers van Konings en Kronieke (bl 10).

Dit is dan van kardinale belang om die verbintenis tussen Josia en Deuteronomium, asook tussen Josia en die res van die Deuteronomistiese Geskiedwerk, te verstaan ten einde behoorlik sin te maak uit die verhaal van Josia soos wat ons dit in Konings en Kronieke aantref. Vervolgens wil ek dus nadere ondersoek instel na Deuteronomium, die Deuteronomistiese Geskiedwerk asook die Deuteronomis self, ten einde beter lig te kan werp op Josia en sy hervormings. Al drie hierdie onderwerpe het baie in gemeen, soveel so dat dit moontlik selfs tot verwarring kan lei. Vir hierdie rede vind ek dit nodig om elkeen afsonderlik te bespreek ten einde enige misverstande uit die weg te ruim.

5.1 Die Deuteronomis

5.1.1 Agtergrond

Alvorens die Deuteronomis van naderby bestudeer kan word is dit raadsaam om eerstens net kortlik `n agtergrond te gee van die aard van die Ou-Testamentiese literêre bronne. Met spesifieke verwysing na outeurskap in die Ou Testament, oftewel die Hebreeuse Bybel, wys Gottwald (1987:92) daarop dat die Hebreeuse Bybel soos dit vandag lyk die eindproduk is van `n ingewikkeld literêre proses wat oor meer as drie duisend jaar strek. Die oorgrote meerderheid Bybelboeke, insluitend al die grootstes, gee genoegsame aanduidings dat hulle saamgestelde outeurs gehad het (Gottwald 1987:94). Die outeursituasie raak meer ingewikkeld as mens in ag neem dat in die Monargale tydvak byvoorbeeld, priesters en skrifgeleerde, wat deur die koning aangestel is, verantwoordelik was vir die insameling van literêre materiaal vanuit mondelinge en geskrewe bronne en die organisering en neerpen daarvan (Bandstra 1995:4).

Uit die Ou Testamentiese geskrifte het navorsers deur die jare heen sekere literêre bronne geïdentifiseer, dit wil sê literatuur of skryfstyl wat identifiseerbaar is en verbind kan word met individue of groepe wat geskryf het. Soms kan meer as een literêre bron geïdentifiseer word in 'n enkele Bybelboek. Die vier literêre bronne wat as die belangrikste en bekendste beskou kan word, veral met betrekking tot die Pentateug, is die Jahwies, die Elohis, die Deuteronomis en die Priesterlike bron. Oor hierdie vier bronne sê Bandstra (1995:26) die volgende:

None of the actual writers of the sources have been identified by name, but we can piece together some general features of the individuals and groups responsible. Each of the sources has a distinctive style, vocabulary, and theology. Each came out of a particular period in Israel's history, and each reflects the attitude and perspective of a particular constituency within Israel.

5.1.2 Die Deuteronomis as literêre bron

Soos wat duidelik blyk uit die voorafgaande aanhaling van Bandstra, kan die Deuteronomis nie as een enkele persoon by die naam geïdentifiseer word nie. Deist (1990:70) definieer die Deuteronomis as volg: 'A school of scribes working in the Southern Kingdom from the 8th to the 5th centuries BC. Heavily influenced by the theology of Deuteronomy, it was responsible for a revision of the entire Pentateuch and for several successive editions of, amongst other things, the Deuteronomistic History'. Wat uit hierdie definisie van besondere belang is, is dat die Deuteronomis eerstens in Juda geplaas word, en tweedens ook aktief was in die jare voor en ook tydens Josia se koningskap. Hierbenewens is daar ook 'n duidelike verband tussen die Deuteronomis en Deuteronomium asook die Deuteronomistiese Geskiedwerk.

Daar blyk egter nie eenstemmigheid te wees oor of die Deuteronomis net beperk was tot die Suidryk (Juda) nie. Daar is diegene wat van mening is dat die Deuteronomis sy oorsprong in die Noordelike Koninkryk van Israel gehad het, soos wat duidelik blyk uit Gottwald se beskrywing van die aard en karakter van die Deuteronomis:

Circles of traditionists in the northern kingdom, beginning perhaps as early as the E writer, began to develop a style of instruction that impressed on people the significance of obedience to the covenant with Yahweh as expressed in old laws about social justice and religious fidelity. This style was highly sermonic and hortatory, and seems to have been cultivated in the periodic public assemblies for celebrating the renewal of the covenant between Yahweh and Israel. These covenant traditions showed a definite tension, and at times outright conflict, with the power politics of the Israelite monarchies. We speak of these traditionists as Deuteronomists, or in the singular as the Deuteronomist, designated D, because their work is most clearly exhibited in the book of Deuteronomy (1987:138).

Gottwald (1987:138) wys egter verder daarop dat na die val van die Noordryk in 722 vC, die Deuteronomistiese tradisies bewaar is deur ondersteuners in die Suidryk (Juda). Ongeveer `n eeu later het die Deuteronomistiese tradisie weer op die voorgrond getree toe dit die rigtinggewende dryfkrag was in die belangrike hervormings van Josia, koning van Juda. Die basis van hierdie hervormings was volgens Gottwald die wette wat tans in Deuteronomium 12 – 26 vervat word, omsluit deur `n proloog en `n epiloog in die vorm van vermanende oproepe vir die onderhouding daarvan. By die latere mislukking het die Deuteronomis `n massa tradisies byeengebring ten einde die verloop van Israelitiese monargieë te verklaar uit die oogpunt van verbondslojaliteit en ongehoorsaamheid. Hierdie tradisies kom volgens Gottwald (1987:139) voor in die huidige boeke van Deuteronomium tot Konings, en staan bekend as die Deuteronomistiese Geskiedenis (DG).

5.2 Die Deuteronomistiese Geskiedenis

Soos wat afgelei kan word uit die voorafgaande bespreking, was die Deuteronomis verantwoordelik vir die samestelling van die Deuteronomistiese Geskiedenis, en beslaan die Deuteronomistiese Geskiedenis die huidige boeke van Deuteronomium tot Konings. Deist (1990:70) definieer die Deuteronomistiese Geskiedenis as volg: ‘The final version of the narrative of the books of Deuteronomy up to and including Kings (but excluding

Ruth)'. Volgens McKenzie (1992:160) weerspieël die term 'Deuteronomistiese Geskiedenis' die wetenskaplike teorie dat die boeke wat daarin voorkom, `n enkele literêre eenheid beslaan naas die twee ander groot historiese werke in die Hebreeuse Bybel, naamlik die Tetratueg (Genesis tot Numeri) en die Kronieke samestelling (1, 2 Kronieke en Esra-Nehemia).

Volgens Gottwald (1987:139) begin die verhaal wat deur die Deuteronomistiese Geskiedenis vertel word met `n oorsig of 'tweede vertelling' van die wet deur Moses net voor sy dood. Dit word opgevolg deur `n vertelling van die verhaal van die verowering van Kanaän en die geskiedenis van die Verenigde- en Verdeelde Koninkryke, en sluit dan af in die midde van die Ballingskap. Die laaste opgetekende gebeurtenis in die Deuteronomistiese Geskiedenis kan tot 561 vC gedateer word (Gottwald 1987:139).

Met betrekking tot die geskiedenis van die Verenigde- en Verdeelde Koninkryke, wys Gottwald (1987:299) daarop dat die hoof oogmerk van die Deuteronomistiese Geskiedenis is om aan te dui hoe die monargie vaar ten opsigte van gehoorsaamheid aan die Wet van Moses. Dit blyk duidelik uit die verhale dat, aangesien die Wet van Moses herhaaldelik verbreek is, die Noordryk tot niet gegaan het, en dat Juda dieselfde lot in die gesig staar. Jerobeam, die eerste koning van die Noordryk, het `n afgodedienaar geword ten spyte van die feit dat hy deur `n profeet van Jahwe gewettig is as koning. Hierna het die konings wat hom opgevolg het in sy voetspore gevolg ten spyte van verskeie profetiese ingrypings en waarskuwings (Gottwald 1987:299).

Gottwald (1987:299) wys verder daarop dat daar teenoor 'die sonde van Jerobeam' die belofte van Jahwe aan sy getroue kneg Dawid staan. Hierdie belofte het die moontlikheid ingehou dat Juda die lot van Israel gespaar kon word. Gottwald (1987:299) is van mening dat die sondes van die konings van Juda, ter wille van Dawid, as minder noodlottig beskou word as die sondes van die konings in die Noordryk. Hy wys daarop dat verskeie konings van Juda, aangeprys word weens hul vroomheid. Hieronder tel konings soos Asa, Josafat, Joas, Hiskia en Josia. Hiskia en Josia het natuurlik hervormings onderneem wat baie na aan ooreenstem met Deuteronomium. As gevolg hiervan is hierdie twee konings

des te meer aangeprys vir hul vroomheid: ‘Hezekiah and Josiah are praised as preeminent kings (greater than David?), just as Moses was the preeminent prophet (2 Kings 18:5; 23:25; cf. Deut. 34:10)’ (Gottwald 1987:299).

Gottwald (1987:300) voer verder aan dat dit waarskynlik is, dat die grootste gedeelte van die Deuteronomistiese materiaal, saamgestel is as propaganda vir Josia se hervormings en sy politieke program, om die Dawidryk weer te herstel kort na die skielike verval van Assirië en hul gevolglike onttrekking uit die gebied van noord Israel. Volgens die Deuteronomistiese denkrigting, het die Noordryk hul verdiende loon ontvang, maar kon Juda dieselfde lot vryspring deur Josia se hervormings te ondersteun. Die Israeliete in die noorde wat agtergebly het na die Noordryk se val, kon ingesluit word in Josia se Neo-Dawidiese heerskappy. Dit het alles meer haalbaar geword soos wat Josia sy politiese mag noordwaarts uitgebrei het. Alles is van die Deuteronomistiese kant in die stryd gewerp ter ondersteuning van Josia se hervormings:

It was a critical moment in which DH marshaled the Mosaic and Davidic traditions, carefully subordinating the eternal promise to David to the conditional promises of Mosaic Law, and reviewed the whole history of the monarchy toward the end of aiding and abetting a chancy but hopeful reform effort (Gottwald 1987:300).

Ten spyte van alles het Josia se hervormings ongelukkig geen blywende effek na sy dood gehad nie. Kort hierna het Jerusalem voor die Babyloniese magte geval, en het die tydperk van die Ballingskap begin. Volgens Gottwald (1987:300) het hierdie katastrofiese gebeure veroorsaak dat die Deuteronomistiese Geskiedenis uitgebrei is ten einde die verhaal van die tragiese einde van Juda te vertel (2 Kn 23:26 – 25:30). Hierbenewens is betekenisvolle ideologiese hersiening gemaak om te verduidelik hoekom Josia se hervormings gefaal het. Die basiese verduideliking vir die val van Juda was volgens Gottwald (1987:300) dat die sondes van Manasse, Josia se voorganger, so erg was dat hulle al Josia se goeie pogings oortref het (2 Kn 21:2 – 15; 22:15 – 20; 23:25b – 27). Die

goeie wat Josia gedoen het, het inderwaarheid net meegebring dat die einde uitgestel is (Gottwald 1987:300).

5.3 Deuteronomium

Dit behoort teen hierdie tyd baie duidelik te wees dat wanneer ons van Josia en sy hervormings praat, Deuteronomium eenvoudig net deel van so `n gesprek moet vorm. Die wetboek, wat so sentraal in Josia se verhaal staan, is reeds geïdentifiseer met Deuteronomium of gedeeltes daarvan (verhandeling bl 48). Dit was dan huis hierdie wetboek wat so `n groot rol gespeel het in Josia se hervormings. Die gevolg trekking kan dus gemaak word dat Deuteronomium, of gedeeltes daarvan direk verband gehou het met Josia se hervormings. Vir hierdie rede is dit noodsaaklik om Deuteronomium van naderby te ondersoek.

Volgens Weinfeld (1992:168) beteken die naam ‘Deuteronomium’ ‘herhaling van die wet’ of ‘tweede wet’. Hy wys verder daarop dat alhoewel Deuteronomium op die vroeëre tradisies van die Pentateug steun, dit hersien is volgens die beginsels van die hervormings van Hiskia en Josia. So byvoorbeeld kom antieke wette van Eksodus voor in Deuteronomium, maar in `n nuwe vorm, aangepas by die beginsels van sentralisasie van aanbidding. Hieronder tel die wette oor tiende, die vrylating van slawe (15:12 – 19) en die drie feeste (16:1 – 17).

Volgens Weinfeld (1992:171) is Deuteronomium nie `n eenvormige werk nie, ten spyte daarvan dat dit skynbaar `n eenheid vorm. So byvoorbeeld is daar twee inleidings (1:1 – 4:40; 4:44 – 11:32) en twee verskillende soorte seëninge en vloeke (27:11 – 13; 28:3 – 6, 16 – 19). Hierbenewens bevat Deuteronomium verskillende soorte bylaes, soos byvoorbeeld die lied van Moses (32:1 – 33) asook die seëninge van Moses (hfst 33), wat albei ou gedigte was wat aan Moses toegeskryf is en bygevoeg is deur die samesteller van Deuteronomium. Soortgelyke bylaes is ook deur die Deuteronomis gevoeg by die verhale van Dawid in die boeke van Samuel (Weinfeld 1992:171).

Wat die aard van Deuteronomium se samestelling betref wys Weinfeld (1992:171) daarop dat daar algemene eenstemmigheid bestaan dat hoofstukke 4:44 – 28:68 die aanvanklike boek gevorm het. Dit is later aangevul met `n bykomende inleiding (1:6 – 4:40) asook `n mengsel materiaal aan die einde van die boek (hfst 29 – 30). Die res van die boek van Deuteronomium word volgens Weinfeld (1992:171) gewoonlik ingedeel in twee kategorieë, naamlik die Deuteronomistiese materiaal wat onder andere handel oor die opdrag aan Josua (31:1 – 8) en die dood van Moses (hfst 34), en antieke materiaal soos die lied van Moses, wat bygevoeg is tot die boek.

Met verwysing na die wetboek waarvan ons in die verhaal van Josia lees, noem Weinfeld (1992:174) dat in die Pentateug net Deuteronomium hierna verwys (17:19 – 20; 28:58; 29:19; 31:11 – 12). Voorts is Deuteronomium die enigste boek van die Pentateug wat aan Moses toegeskryf word (Dt 31:9), en die enigste boek wat in die openbaar geheilig is (2 Kn 23:1 – 3). Eers nadat die ander boeke by Deuteronomium gevoeg is, is die term ‘Tora’ aan die hele Pentateug gegee (Weinfeld 1992:174).

Volgens Weinfeld (1992:179) kan die afleiding gemaak word dat, aangesien die wetboek in die dae van Josia ontdek is, die hoofstruktuur daarvan reeds lank voor Josia se tyd moes bestaan het, waarskynlik in die dae van Hiskia. Verder is Weinfeld (1992:179) ook van mening dat die nasionale herlewning tydens die regerings van Hiskia en Josia die gevoelens van meerderwaardigheid soos wat in Deuteronomium te kenne gegee word, verklaar: ‘Israel is promised exaltation above all nations of the earth (26:19), to be always at the top and never at the bottom (28:13); people who hear the laws of Israel will say: “That great nation is a wise and understanding people” (4:6); “Israel will rule many nations but they will not rule it” (15:6).

Nadere ondersoek na die boodskap van Deuteronomium blyk ook baie insiggewend te wees. Volgens Boshoff, Scheffler en Spangenberg (2000:127) behels die boodskap van Deuteronomium drie kwessies. Eerstens is daar die belangrikheid van `n unieke sentrale aanbiddingsplek, die enigste heilige plek waar Jahwe aanbid kan word. Tweedens is daar die fokus op die jaloesie van God aangaande sy volk Israel. Geen verering van ander

gode word toegelaat nie, en Kanaänitiese invloede in die besonder word verbied. Derdens is daar ook `n fokus op die liefde van God, `n feit wat reeds welbekend was uit die tyd van die aartsvaders, en God se voorkeur vir Israel openbaar. Alles in ag genome, kan `n mens nie anders as om Deuteronomium se waarde vir Josia se hervormings raak te sien nie. Deuteronomium was heel duidelik `n rigtingewende faktor in die hervormings, en die invloed daarvan op die hervormings is deurgaans sigbaar.

6. Slot

Die Monargale Tydvak was myns insiens `n kleurryke en opwindende periode in die geskiedenis van Israel. Dit was `n tydperk besaai met interessante persoonlikhede en gebeure, `n tydperk van onvergeetlike hoogtepunte in die Israelitiese geskiedenis, maar ook `n tydperk gekenmerk deur `n voortdurende stryd teen godsdienstige afvalligheid. Hierdie stryd het sy geloofshelde gehad wat suksesvol in die weë van die HERE gewandel het. Daar was egter ook diegene wat berug was weens hul godsdienstige afvalligheid en bose optrede.

Tientalle konings het gedurende die Monargale Tydvak oor Israel en Juda regeer. Sommige van hierdie konings het skynbaar niks noemenswaardig bereik gedurende hul regeringstyd nie, en selfs gefaal in hul koningskap. Ander weer het groot ekonomiese suksesse behaal en op militêre gebied baie sterk gestaan. Daar was egter een kriterium wat vir die skrywers van Konings en Kronieke van kardinale belang was, en waaraan elke koning gemeet is. Dit was natuurlik elke individuele koning se verhouding tot God. Hier was hoofsaaklik net twee klassifikasies, naamlik diegene wat ‘gedoen het wat reg was in die oë van die HERE’ en diegene wat ‘gedoen het wat verkeerd was in die oë van die HERE’. Hierbenewens kan uit die verhaal van elke koning afgelei word presies hoe ‘reg’ of hoe ver ‘verkeerd’ elkeen opgetree het.

Uit al die konings van Israel en Juda staan Josia beslis uit as een van die mees suksesvolste en besondere konings. Nie alleen het hy gedoen ‘wat reg was in die oë van

die HERE' nie, maar hy het verder gegaan deur ook omvattende godsdienshervormings in te stel wat gebaseer was op die wette van Deuteronomium. Hierdie hervormings, tesame met die viering van die nasionale pasga, het Josia as koning in `n unieke klas geplaas, `n klas wat hy net met Hiskia gedeel het. Tereg is daar by wyse van `n aanhaling van Gottwald in hierdie verhandeling (bl 63) verwys na die feit dat Hiskia en Josia uitgebeeld word as uitstekende konings, soveel so dat die vraag kan ontstaan of hulle nie dalk beter as Dawid was nie.

Daar is natuurlik ook reeds reeds verwys (bl 10, 59) na die vermoede dat Josia voorkeurbehandeling gekry het van die skrywers van Konings en Kronieke. Na my mening doen dit egter geensins afbreuk aan die verhaal nie, intendeel, dit maak uitstekend sin dat dit juis deel van hierdie skrywers se taak sou wees om daardie konings uit te wys wat godsdienssuiwerheid nagestreef het. `n Ander alternatief, en ook `n uiterste, is om verstregel te raak in `n eindeloze soektog na feit en fiksie, `n soektog wat onderneem word met `n mate van agterdog teenoor die inhoud van die Ou Testament.

Toegegee, elke skrywer, en dus ook die skrywers van Bybelse materiaal, skryf uit `n spesifieke oogpunt uit, en as sulks kan dit dalk vertolk word as `n (verskuilde) agenda wat sulke skrywers dan sou gehad het. Ek kan dus insien dat die skrywers van Konings en Kronieke dalk met opset baie plek aan Josia se verhaal afgestaan het en hom ook opgehemel het as `n besondere koning. Die rede hiervoor is dan ooglopend dat hul vertrekpunt `n begeerte na `n suiwer vorm van Jahwisme was, en ook dat hulle `n afsku gehad het aan godsdienstige afvalligheid. Natuurlik sou Josia se verhaal hul baie meer opgewonde maak.

Die belangrike vraag wat dan hier gevra moet word is: Wat as Josia dan wel so `n uitstaande koning was? Dit spreek mos vanself dat daar suksesvolle en goeie konings in die geskiedenis sal wees, net soos wat dit aanvaarbaar is dat sommige konings meer sondig as ander sou wees. Wat sou dan die nut daarvan wees om `n kunsmatige aspek aan `n verhaal te wil koppel en een koning meer sondig uit te beeld as wat hy werklikwaar was en `n ander koning se sondes te verswyg en in plek daarvan hom te skets as `n vrome

Godvresende koning? Dit sal niks minder as oneerlikheid wees nie asook `n duidelike toepassing van dubbele standarde.

Ek wil volstaan by Josia as `n unieke koning van Juda, `n koning met `n goddelike missie. Nee hy was nie `n ‘verlore messias’ soos wat Sweeney hom uitbeeld nie, maar eerder `n godvresende koning wat God se wil vir sy volk probeer najaag het. Ongelukkig het Josia nie `n sterk opvolger gehad wat sy hervormings kon verder neem nie. Hierdie was, soos reeds genoem (bl58, 59), een van die hoof redes waarom die hervormings op die lang duur misluk het. Nietemin is ek van mening dat die hervormings vir die duur van Josia se koningskap wel geslaagd was en dus wel hul doel gedien het, al was dit ook van korte duur.

Bibliografie

- Althann, R 1992. *sv Josiah*. Anchor Bible Dictionary.
- Bandstra, BL 1995. *Reading the Old Testament: An introduction to the Hebrew Bible*. New York: Wadsworth Publishing Company.
- Boshoff, WS, Scheffler, EH & Spangenberg, IJJ 2000. *Ancient Israelite Literature in context*. Pretoria: Protea Book House.
- Castel, F 1985. *The history of Israel and Judah in Old Testament times*. New York: Paulist Press.
- Deist, F 1990. *A concise dictionary of theological and related terms*. Pretoria: J.L. van Schaik.
- Eynikel, E 1996. *The reform of king Josiah and the composition of the Deuteronomistic History*. Leiden: Brill
- Feinberg, CL 1982. *Jeremiah: A Commentary*. Grand Rapids, Michigan: Zondervan Publishing House.
- Fensham, FC & Oberholzer, JP 1986. *Bybelse aardrykskunde, oudheidkunde en opgrawings*. Kaapstad: Interkerklike Uitgewerstrust.
- Fohrer, G 1973. *History of Israelite religion*. London: SPCK.
- Geisler, NL 1998. *A popular survey of the Old Testament*. Grand Rapids: Baker Book House.

Gottwald, NK 1987. *The Hebrew Bible: A socio-literary introduction*. Philadelphia: Fortress Press.

Harrison, RK 1970. *Old Testament times*. Michigan: William B. Eerdmans Publishing Company.

Hinson, DF 1990. *History of Israel: Old Testament introduction 1*. London: SPCK.

Jagersma, H 1982. *A history of Israel in the Old Testament period*. London: SCM Press.

Mazar, A 1990. *Archaeology of the land of the Bible: 10 000 – 586 B.C.E.* New York: Doubleday.

McKenzie, SL 1992. sv Deuteronomistic History. Anchor Bible Dictionary.

Miller, JM & Hayes, JH 1986. *A history of ancient Israel and Judah*. London: SCM Press.

Pfeiffer, CF 1965. *Ancient Israel: From Patriarchal to Roman Times*. Michigan: Baker Book House.

Provan, I, Long, VP & Longman, T 2003. *A biblical history of Israel*. Louisville: Westminster John Knox Press.

Shanks, H & Meinhardt, J (eds) 1996. *Aspects of Monotheism: How God is one*. Washington: Biblical Archaeology Society.

Sweeney, M 2001. *King Josiah of Judah: The lost Messiah of Israel*. Oxford: Oxford University Press.

Weinfeld, M 1992. sv *Deuteronomy, Book of*. Anchor Bible Dictionary.

